

Ubóstwo i wykluczenie społeczne w Polsce i innych krajach Unii Europejskiej

w latach 2008-2016

Opracowanie:

Monika SIERGIEJUK, główny specjalista, Wydział Analiz Społecznych, Departament Analiz Ekonomicznych i Prognoz

Akceptacja:

Maciej BANAŚ, naczelnik, Wydział Analiz Społecznych, Departament Analiz Ekonomicznych i Prognoz

Małgorzata SARZALSKA, Dyrektor Departamentu Analiz Ekonomicznych i Prognoz

Data utworzenia:

30 marca 2018 roku

Spis treści

SPIS MAP.....	4
SPIS TABEL.....	4
SPIS WYKRESÓW	4
SKRÓTY PAŃSTW	5
WSTĘP	6
WSKAŹNIK ZAGROŻENIA UBÓSTWEM RELATYWNYM (AROP)	8
WSKAŹNIK POGŁĘBIONEJ DEPRYWACJI MATERIALNEJ (SMD)	17
WSKAŹNIK BARDZO NISKIEJ INTENSYWNOŚCI PRACY (VLWI).....	20
WSKAŹNIK ZAGROŻENIA UBÓSTWEM LUB WYKLUCZENIEM SPOŁECZNYM (ARPE).....	22
ILORAZ KWINTYLOWY (S80/S20)	26
PODSUMOWANIE	32
ZAŁĄCZNIK 1. ZESTAWIENIE ANALIZOWANYCH WSKAŹNIKÓW SPPM	37
ZAŁĄCZNIK 2. METODOLOGIA OCENY ISTOTNOŚCI ZMIAN SPPM	38

Spis map

1	Wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym (AROP) w Polsce i w innych krajach UE w 2016 r. (w %)	9
2	Wskaźnik pogłębionej deprivacji materialnej (SMD) w Polsce i w innych krajach UE w 2016 r. (w %)	18
3	Wskaźnik bardzo niskiej intensywności pracy (VLWI) w Polsce i w innych krajach UE w 2016 r. (w %)	20
4	Wskaźnik zagrożenia ubóstwem lub wykluczeniem społecznym w Polsce i w innych krajach UE w 2016 r. (AROPE, w %)	23
5	Iloraz kwintylowy (S80/S20) w Polsce i w innych krajach UE w 2016 r.	27

Spis tabel

1	Wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym (AROP) w Polsce i innych krajach UE w 2016 roku (w %) i jego zmiana w stosunku do 2008 roku (w pkt. proc.)	9
2	Granica ubóstwa relatywnego w Polsce i innych krajach UE w 2016 roku (standard siły nabywczej, czyli PPS, dla jednoosobowego gospodarstwa domowego) i jej realna zmiana w stosunku do 2008 roku (w %)	10
3	Wysokość płacy minimalnej, zasiłku dla bezrobotnych i emerytury minimalnej w Polsce w 2015 roku na tle różnie zdefiniowanych granic ubóstwa	11
4	Zmiana wskaźnika zagrożenia ubóstwem relatywnym (AROP) i granicy ubóstwa relatywnego (w PPS) w Polsce i w innych krajach UE między 2008 a 2016 rokiem	12
5	Wskaźnik pogłębionej deprivacji materialnej (SMD) w Polsce i innych krajach UE w 2016 roku (w %) i jego zmiana w stosunku do 2008 roku (w pkt. proc.)	18
6	Odsetek osób w gospodarstwach domowych w Polsce deklarujących brak możliwości zaspokojenia ze względów finansowych podstawowych potrzeb w 2008 i 2016 roku (w%) i różnica między 2016 a 2008 rokiem w tym odsetku (w pkt. proc.)	19
7	Wskaźnik bardzo niskiej intensywności pracy (VLWI) w Polsce i innych krajach UE w 2016 roku (w %) i jego zmiana w stosunku do 2008 roku (w pkt. proc.)	20
8	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym w Polsce i średnio w UE w 2016 roku i skumulowana zmiana tej liczby w stosunku do 2008 roku (w tys.)	22
9	Wskaźnik zagrożenia ubóstwem lub wykluczeniem społecznym (AROPE) w Polsce i innych krajach UE w 2016 roku (w %) i jego zmiana w stosunku do 2008 roku (w pkt. proc.)	23
10	Odsetek osób zagrożonych ubóstwem relatywnym (AROP), doświadczających pogłębionej deprivacji materialnej (SMD) lub mieszkających w gospodarstwach domowych o bardzo niskiej intensywności pracy (VLWI) w Polsce i średnio w UE w 2008 i 2016 roku (w %)	24
11	Iloraz kwintylowy (S80/S20) w Polsce i innych krajach UE w 2016 roku i jego zmiana w stosunku do 2008 roku (w %)	26
12	Szybkie szacunki zmian we wskaźniku zagrożenia ubóstwem relatywnym (AROP), ilorazie kwintylowym (S80/S20) i w wybranych decylach dochodowych w Polsce i w innych krajach Unii Europejskiej w odniesieniu do dochodów uzyskanych w 2016 roku w porównaniu do 2015 roku	28
13	Zestawienie i rankingi krajów według wartości z 2016 roku analizowanych wskaźników	32
14	Zestawienie zmian w analizowanych wskaźnikach między 2008 a 2016 rokiem	34

Spis wykresów

1	Odsetek osób zagrożonych ubóstwem relatywnym (AROP) zakotwiczonym w 2008 roku w Polsce i innych krajach UE w 2016 roku (w %)	12
2	Odsetek osób zagrożonych ubóstwem relatywnym (AROP) w zależności od uwzględnionych transferów w Polsce i innych krajach UE w 2016 roku (w %)	14
3	Wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym (AROP) dla osób w wieku 18-64 lata w zależności od statusu na rynku pracy w Polsce i innych krajach UE w 2016 roku (w %)	15
4	Komponenty wskaźnika zagrożenia ubóstwem lub wykluczeniem społecznym w Polsce w 2016 roku	24
5	Wskaźnik Giniego w Polsce i innych krajach UE w 2016 roku w porównaniu do 2008 roku (w %)	30
6	Wskaźnik Giniego w zależności od uwzględnionych transferów w Polsce i innych krajach UE w 2016 roku	31

Skróty państw

BE – Belgia
BG – Bułgaria
CZ – Czechy
DK – Dania
DE – Niemcy
EE – Estonia
IE – Irlandia
EL – Grecja
ES – Hiszpania
FR – Francja
HR – Chorwacja
IT – Włochy
CY – Cypr
LV – Łotwa
LT – Litwa
LU – Luksemburg
HU – Węgry
MT – Malta
NL – Holandia
AT – Austria
PL – Polska
PT – Portugalia
RO – Rumunia
SI – Słowenia
SK – Słowacja
FI – Finlandia
SE – Szwecja
UK – Wielka Brytania

Wstęp

Celem niniejszego opracowania jest przeanalizowanie jak zmieniała się sytuacja materialna mieszkańców Polski w porównaniu z sytuacją mieszkańców innych krajów Unii Europejskiej.

Najczęściej ocenę sytuacji materialnej ludności dokonuje się poprzez analizę wysokości i struktury uzyskiwanych dochodów. Na bazie tych informacji tworzy się następnie wskaźniki ubóstwa. Takie podejście wynika z faktu, iż dochody są najczęściej wykorzystywanym źródłem finansowania potrzeb bytowych. Jednak gospodarstwa domowe mogą również finansować konsumpcję poprzez sprzedaż posiadanych aktywów lub zaciąganie pożyczek. Poza tym ze wskaźnikami opartymi o dochody wiążą się liczne zastrzeżenia, nie jest też łatwo uzyskać pełne, wiarygodne informacje o bieżących dochodach ludności. Z tych wszystkich powodów konieczne jest wykorzystanie także miar niemonetarnych, takich jak deprywacja materialna, które pokażą szerszy kontekst i pozwolą lepiej uchwycić wielowymiarowość zjawiska.

Dlatego niniejsze opracowanie opiera się na analizie wybranych wskaźników wypracowanych i uzgodnionych na forum Podgrupy ds. Wskaźników Komitetu Ochrony Socjalnej (*Indicators` Sub-Group of the Social Protection Committee – ISG SPC*). Wskaźniki te składają się na tzw. **Social Protection Performance Monitor (SPPM)**, który ma za zadanie ułatwić obserwowanie trendów społecznych i identyfikowanie wyzwań w zakresie włączenia społecznego, emerytur oraz zdrowia i opieki długoterminowej¹. W niniejszym opracowaniu skupiono się wyłącznie na najważniejszych kwestiach z obszaru włączenia społecznego. Wybrane mierniki wykorzystane w opracowaniu to:

- wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym (AROP),
- wskaźnik pogłębionej deprywacji materialnej (SMD),
- wskaźnik bardzo niskiej intensywności pracy (VLWI),
- wskaźnik zagrożenia ubóstwem lub wykluczeniem społecznym (AROPE),
- iloraz kwintylowy (S80/S20).

Zestawienie i krótkie omówienie analizowanych wskaźników zawiera [Załącznik nr 1](#), natomiast szczegółowe wyjaśnienia metodologiczne zawarto w postaci ramek w tekście.

Wskaźniki te opierają się na danych pochodzących z **Europejskiego badania dochodów i warunków życia (EU Survey on Income and Living Conditions – EU-SILC)**. Jest to badanie reprezentacyjne prowadzone w Polsce regularnie przez Główny Urząd Statystyczny według uzgodnionej na poziomie europejskim metodologii. Zgodnie z tą metodologią, dane gromadzone w badaniu w danym roku dotyczą dochodów z zeszłego roku². Dodatkowo dane te są publikowane z opóźnieniem, choć w tym zakresie podejmowane są wysiłki, by poprawić sytuację. W związku z tym analizowane w opracowaniu dane z badania przeprowadzonego w 2016 roku **informują o sytuacji dochodowej mieszkańców Polski i Europy w 2015 roku**. Interpretując dane EU-SILC w zakresie dochodów ludności trzeba mieć świadomość tego opóźnienia.

Interpretując dane EU-SILC warto też pamiętać, że jest to badanie reprezentacyjne, a więc realizowane na próbie, a nie na całej populacji. Z tym wiąże się to, że badanie może charakteryzować się różną precyzją wyników w zależności od wskaźnika i analizowanej populacji. W takiej sytuacji niewielkie różnice między dwiema wartościami uzyskanymi w badaniu mogą być wynikiem błędu szacunku. Nawet jednak jeżeli różnice nie wynikają z błędu szacunku, to wciąż dla praktyków odpowiedzialnych za politykę społeczną priorytetowe znaczenie będą miały te sytuacje, w których nastąpiła wyraźna, duża zmiana. Innymi słowy w analizie tego typu wskaźników zbyt małym różnicom nie chcemy przypisywać dużego znaczenia. Z tego względu w opracowaniu wykorzystano metodologię **oceny istotności zmian** wypracowaną w ramach SPPM. Szczegółowo została ona opisana w [Załączniku nr 2](#). Zmiana sytuacji w danym kraju, która nie jest istotna, oznaczona jest w tabelach znakiem „~”.

Analizując dane EU-SILC trzeba mieć również świadomość tego, że są to przede wszystkim badania gospodarstw domowych, a nie osób. Jest to odzwierciedleniem tezy mówiącej o tym, że sytuacja materialna jednostki zależy nie tylko od indywidualnej

---

¹ Więcej informacji [na stronie SPC](#).

² Sytuacja ta dotyczy Polski i większości krajów. Wyjątkiem jest Wielka Brytania, gdzie rokiem odniesienia dla zmiennych dochodowych jest rok badania, a także Irlandia, gdzie rokiem odniesienia jest ostatnie 12 miesięcy przed badaniem. Jednocześnie warto pamiętać, że informacje gromadzone w tym badaniu np. w zakresie deprywacji materialnej, odnoszą się do sytuacji w momencie badania.

aktywności i indywidualnych cech, ale ma na to też wpływ aktywność i sytuacja innych członków gospodarstwa domowego. W efekcie, choć wiele wskaźników przedstawionych w opracowaniu dotyczy osób, to warto zwrócić uwagę, że są one liczone w oparciu o informacje odnoszące się do całego gospodarstwa domowego.

W opracowaniu przyjęto, że analizie poddane zostaną **lata 2008-2016**. Przyjęcie 2016 roku jako granicznego wynika z faktu, iż są to najbardziej aktualne dane dostępne dla wszystkich krajów członkowskich w momencie przygotowywania opracowania. Rok 2008 został natomiast wybrany dlatego, że rok ten jest rokiem bazowym dla celu związanego z ubóstwem w Strategii Europa 2020. Dane za ten rok były bowiem najbardziej aktualnymi danymi dostępnymi w 2010 roku, gdy strategia ta była przyjmowana.

Wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym (AROP)

Analizę zaczynamy od wskaźnika zagrożenia ubóstwem relatywnym. Wskaźnik pokazuje odsetek osób o relatywnie niskich dochodach, które nie przekraczają wyznaczonego progu ubóstwa.

Wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym (at risk of poverty rate – **AROP**) pokazuje odsetek osób zamieszkujących w gospodarstwach domowych, w których roczny ekwiwalentny dochód do dyspozycji kształtuje się poniżej progu zagrożenia ubóstwem, który wynosi 60% krajowej mediany rocznych ekwiwalentnych dochodów do dyspozycji.

Mediana dochodów to taka wartość, która dzieli populację dokładnie na połowę, tzn. połowa populacji ma dochody większe od mediany, a połowa mniejsze.

Ekwiwalentność dochodu oznacza, że jest on dzielony na liczbę członków gospodarstwa domowego, przeliczoną zgodnie ze zmodyfikowaną skalą OECD, która pozwala uchwycić różnice w wielkości dochodów (lub wydatków) niezbędnych do osiągnięcia tego samego poziomu zaspokojenia potrzeb w zależności od liczebności i składu gospodarstwa domowego. Innymi słowy, dzięki takiemu przeliczeniu można uwzględnić efekty skali związane ze wspólnym zamieszkiwaniem i gospodarowaniem, czyli np. to, że ugotowanie obiadu dla pięciu osób nie wymaga pięciu razy większych nakładów niż ugotowanie obiadu dla jednej osoby. Zgodnie z tą skalą przypisuje się następujące wagi członkom gospodarstwa domowego: 1,0 – dla pierwszego dorosłego w gospodarstwie, 0,5 – dla każdego kolejnego dorosłego, 0,3 – dla każdego dziecka. Jako dorosłą traktuje się każdą osobę w wieku 14 lat lub więcej, a jako dziecko – wszystkie osoby w wieku poniżej 14 lat.

Dochód do dyspozycji oznacza, że analizowana jest wartość netto, a więc kwota, którą faktycznie dysponuje gospodarstwo domowe po opłaceniu składek i podatków i po doliczeniu transferów społecznych.

Wskaźnik jest obliczany na danych pochodzących z badania EU-SILC. Rokiem odniesienia dla oceny sytuacji dochodowej respondentów w badaniu EU-SILC jest rok poprzedni do roku badania, a więc przykładowo dane z badania realizowanego w 2016 roku odnoszą się do sytuacji dochodowej ludności w 2015 roku.

Wskaźnik ten odzwierciedla sytuację finansową gospodarstwa domowego, ale w ujęciu relatywnym, w porównaniu do innych mieszkańców kraju. W takim ujęciu poprawa sytuacji jednej grupy siłą rzeczy oznacza, że inna ma się relatywnie gorzej, nawet jeżeli jej sytuacja się nie zmieniła. Wskaźnik ten nie pozwala ocenić ubóstwa w ujęciu absolutnym, nie odnosi się też do kwestii zamożności. Stąd też w nazwie wskaźnika podkreśla się, że miara ta mówi o zagrożeniu bycia ubogim, a nie o byciu ubogim.

Analizując tak rozumianą stopę ubóstwa, trzeba pamiętać, że próg ustalany jest indywidualnie dla każdego kraju i że granica ubóstwa relatywnego z roku na rok może się też istotnie zmieniać.

Warto też zdawać sobie sprawę z tego, że wskaźniki ubóstwa relatywnego mogą być w różny sposób konstruowane. Można przyjąć inną definicję dochodu, inaczej wyznaczyć granicę ubóstwa. W tym kontekście konieczne jest zwłaszcza zwrócenie uwagi na rozróżnienie między wskaźnikami stosowanymi na forum europejskim a wskaźnikami krajowymi. Wskaźniki ubóstwa relatywnego liczy też bowiem GUS w oparciu o dane z badania budżetów gospodarstw domowych, przy czym obliczenia GUS bazują na analizie wydatków, a nie dochodów. Granicą relatywnego ubóstwa według GUS jest 50% średnich wydatków, a nie 60% mediany dochodów. GUS w badaniu budżetów gospodarstw domowych wykorzystuje również oryginalną, a nie zmodyfikowaną skalę ekwiwalentności OECD.

W 2016 roku wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym (AROP) wyniósł 17,3 % w Polsce przy średniej UE szacowanej również na poziomie 17,3%.

Najlepszą sytuację w tym zakresie odnotowano w takich krajach jak Czechy, Finlandia, Dania, Słowacja i Holandia, gdzie odsetek osób zagrożonych relatywnym ubóstwem był w 2016 roku niższy niż 13%. Najgorszą sytuację obserwowano natomiast w Rumunii, gdzie problem ten dotyczył co czwartej osoby, a także w krajach nadbałtyckich, Bułgarii, Hiszpanii, Grecji i we Włoszech, gdzie częściej niż co piąty mieszkaniec był zagrożony ubóstwem relatywnym.

W większości krajów Unii ubóstwo relatywne w 2016 roku kształtowało się na zbliżonym poziomie co w 2008 roku. Skalę zagrożenia istotnie udało się zmniejszyć jedynie Łotwie, Finlandii i Wielkiej Brytanii, zaś w 5 krajach – Szwecji, Luksemburgu,

Hiszpanii, Holandii i na Węgrzech – nastąpił jego wzrost o ponad 2 pkt. proc. Wciąż więc w wielu krajach wskaźnik nie powrócił jeszcze do poziomów sprzed kryzysu gospodarczego.

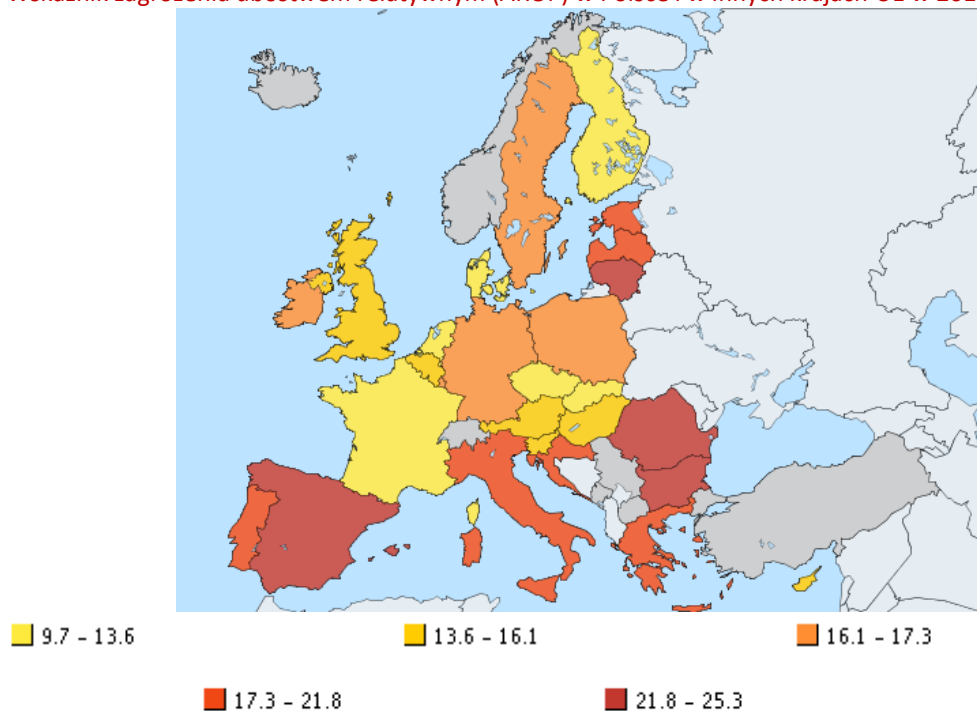
Tabela 1. Wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym (AROP) w Polsce i innych krajach UE w 2016 roku (w %) i jego zmiana w stosunku do 2008 roku (w pkt. proc.)

	BE	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV
2016	15,5	22,9	9,7	11,9	16,5	21,7	16,6	21,2	22,3	13,6	19,5	20,6	16,1	21,8
Zmiana 2016-2008	~	~	~	b.d.	1,3	~	~	~	2,5	~	b.d.	1,7	~	-4,1
	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK
2016	21,9	16,5	14,5	16,5	12,7	14,1	17,3	19,0	25,3	13,9	12,7	11,6	16,2	15,9
Zmiana 2016-2008	~	3,1	2,1	~	2,2	~	~	~	~	1,6	1,8	-2,0	4,0	-2,8

Uwagi: Brak danych dla Chorwacji dla 2008 roku. Z uwagi na zmiany metodologiczne wykluczone są porównania między 2008 i 2016 rokiem dla Danii, zaś dla Estonii zmiana dotyczy lat 2008-2013. Zmiany metodologiczne, które mogą wpływać na skalę zmian, odnotowano również w UK. „~” oznacza sytuację, w której zmiana nie jest istotna. W SPPM przyjęto, że zmianą istotną dla tego wskaźnika jest zmiana przekraczająca progi istotności statystycznej obliczone przez EUROSTAT i wynosząca co najmniej +/- 1 pkt. proc.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych EU-SILC opublikowanych przez EUROSTAT (tessi010, dane pobrane 15 lutego 2018 roku) i na podstawie SPPM 2017.

Mapa 1. Wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym (AROP) w Polsce i w innych krajach UE w 2016 r. (w %)

Źródło: EUROSTAT (na bazie danych EU-SILC, tessi010, dane pobrane 14 lutego 2018 roku).

Warto podkreślić, że powyżej opisane zmiany w kształtowaniu się wskaźnika zagrożenia ubóstwem relatywnym dotyczą sytuacji dochodowej gospodarstw domowych w 2015 roku i dla Polski nie uwzględniają jeszcze efektów wprowadzenia Programu Rodzina 500 Plus.

Można oczekiwać, że w Polsce w 2016 i 2017 roku sytuacja istotnie się zmieniła, m.in. wskutek wprowadzenia wielu nowych narzędzi wspierających rodziny i coraz lepszej sytuacji na rynku pracy w Polsce. W szczególności dzięki wprowadzonemu w 2016 roku świadczeniu wychowawczemu oczekuje się istotnego spadku zagrożenia ubóstwem³. Dane EU-SILC za 2017 rok, które będą informowały o dochodach ludności w 2016 roku, a więc pierwszym roku obowiązywania Programu Rodzina 500 Plus, nie są jeszcze dostępne. Ich publikacja planowana jest na jesień 2018 roku. Wiemy już jednak, że w 2016 roku stopa ubóstwa

³ Porównaj raport *Sytuacja społeczno-ekonomiczna gospodarstw domowych w Polsce w latach 2015-2016*.

relatywnego liczona przez GUS w oparciu o badanie budżetów gospodarstw domowych i w odniesieniu do sytuacji ludności w 2016 roku wyniosła 13,9%, podczas gdy w 2015 roku było to 15,5%, a w 2014 roku 16,2%⁴.

Analizując wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym trzeba pamiętać, że próg ustalany jest indywidualnie dla każdego kraju. Analiza danych dotyczących granicy ubóstwa zamieszczonych w poniższej tabeli wyraźnie pokazuje na jak różnych poziomach kształtuje się ona w krajach członkowskich – granica ta waha się od 2,9 tys. standardu siły nabywczej (PPS) w Rumunii do 16,8 tys. PPS, a więc prawie sześciokrotnie więcej, w Luksemburgu. Warto dodać, że standard siły nabywczej (*purchasing power standard* – PPS) to sztuczna jednostka walutowa wykorzystywana przez EUROSTAT w celu uwzględnienia różnic w zakresie kosztów utrzymania między krajami.

Granica ubóstwa relatywnego z roku na rok może się też istotnie zmieniać. W wielu krajach nastąpił w ostatnich 9 latach jej realny wzrost, ale w niektórych krajach nie odnotowano istotnej zmiany, a w czterech – w Grecji, na Cyprze, w Hiszpanii i we Włoszech – granica ta realnie spadła. W Grecji spadek ten wyniósł aż 35%.

W tym kontekście warto zauważyć, że choć ubóstwo relatywne w Polsce wykazywało się znaczną stabilnością, to w analizowanym okresie granica ubóstwa w Polsce istotnie rosła. Wzrost granicy ubóstwa któremu towarzyszy stabilna stopa ubóstwa oznacza, że dochody najbiedniejszych rosną w podobnym tempie jak dochody pozostałych grup. Jeszcze w 2008 roku granica ledwie przekraczała w Polsce 4 tys. PPS, a w 2016 roku wynosiła już 6,5 tys. PPS. Nominalnie granica ubóstwa w Polsce wzrosła więc o około 60%, a realnie – o około 36%. Wzrost ten był największy w całej Unii Europejskiej.

Jeżeli przeliczymy granicę ubóstwa relatywnego w Polsce na wartości miesięczne i wyrażone w złotych, to w 2008 roku, aby być uznanym za osobę zagrożoną ubóstwem, miesięczny dochód netto jednej osoby nie mógł przekraczać 786 złotych, a w 2016 roku ta granica wyniosła już 1 231 złotych.

Tabela 2. Granica ubóstwa relatywnego w Polsce i innych krajach UE w 2016 roku (standard siły nabywczej, czyli PPS, dla jednoosobowego gospodarstwa domowego) i jej realna zmiana w stosunku do 2008 roku (w %)

	BE	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV
2016	12 492	4 046	7 508	12 672	12 726	7 116	10 895	5 297	9 105	12 450	5 297	9 739	9 591	5 519
Zmiana 2016-2008	9,6	34,6	14,7	b.d.	6,4	~	~	-35,0	-9,2	5,8	b.d.	-6,0	-18,0	22,3
	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK
2016	5 567	16 843	5 032	10 155	12 596	13 514	6 510	6 429	2 877	9 300	6 304	11 859	12 424	10 512
Zmiana 2016-2008	19,6	~	9,3	18,7	5,1	6,7	36,2	~	32,4	~	31,5	~	13,5	~

Uwagi: Brak danych dla Chorwacji dla 2008 roku. Z uwagi na zmiany metodologiczne wykluczone są porównania między 2008 i 2016 rokiem dla Danii, zaś dla Estonii zmiana dotyczy lat 2008-2013. Zmiany metodologiczne, które mogą wpływać na skalę zmian, odnotowano również w UK. „~” oznacza sytuację, w której zmiana nie jest istotna. W SPPM przyjęto, że zmianą istotną dla tego wskaźnika jest zmiana przekraczająca progi istotności statystycznej obliczone przez EUROSTAT i wynosząca co najmniej +/- 5%.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych EU-SILC opublikowanych przez EUROSTAT (tessi014, dane pobrane 15 lutego 2018 roku) i na podstawie SPPM 2017.

Granica ubóstwa a wartość świadczeń i minimalne wynagrodzenie

Warto zwrócić uwagę, że granica ubóstwa relatywnego obliczana zgodnie z metodologią EUROSTAT stanowi wartość znacznie wyższą niż krajowe granice ubóstwa, zarówno w ujęciu absolutnym, jak i relatywnym. Pokazuje to poniższa tabela, w której zestawiono kwoty netto płacy minimalnej, emerytury minimalnej i podstawowego zasiłku dla bezrobotnych wraz z różnymi granicami ubóstwa relatywnego, a także granicami ubóstwa absolutnego (minimum egzystencji, minimum socjalne, kryterium ustawowe stosowane w pomocy społecznej). Biorąc pod uwagę te wartości warto zauważyć, że w Polsce samotna osoba pracująca za minimalne wynagrodzenie nie trafiłaby do grupy osób zagrożonych ubóstwem relatywnym zgodnie z unijnymi standardami, ale osoba bezrobotna korzystająca z zasiłku czy bierna utrzymująca się

⁴ Warto pamiętać o odmiennych metodologiach wykorzystywanych w badaniu EU-SILC i BBDG. Obliczenia GUS bazują na analizie wydatków, a nie dochodów. Granicą relatywnego ubóstwa według GUS jest 50% średnich wydatków, a nie 60% mediany dochodów. Więcej informacji: [Zasięg ubóstwa ekonomicznego w Polsce w 2016 roku.](#)

z emerytury minimalnej już tak. Wszystkie te osoby są jednak chronione przed ubóstwem w ujęciu absolutnym określonym w ustawie czy ujętym w tzw. minimum egzystencji. Sytuacja oczywiście komplikuje się w większych gospodarstwach domowych, w szczególności gdy na utrzymaniu tych osób są dzieci lub inne niepracujące osoby.

Tabela 3. Wysokość płacy minimalnej, zasiłku dla bezrobotnych i emerytury minimalnej w Polsce w 2015 roku na tle różnie zdefiniowanych granic ubóstwa

Płaca minimalna netto	Zasiłek dla bezrobotnych netto	Emerytura minimalna netto	Granice ubóstwa w ujęciu absolutnym			Granice ubóstwa w ujęciu relatywnym				
			kryterium dochodowe w pomocy społecznej	minimum egzystencji	minimum socjalne	40% mediany dochodów ekwiwalentnych	50% mediany dochodów ekwiwalentnych	60% mediany dochodów ekwiwalentnych	mediana dochodów ekwiwalentnych	50% średnich wydatków
1 286	717	757	542	546	1 080	821	1 026	1 231	2 052	734

Uwagi: Wskazano kwotę zasiłku dla bezrobotnych w podstawowej wersji wypłacanej przez pierwsze 3 miesiące obowiązującą od czerwca 2015 roku. Kwota kryterium ubóstwa „ustawowego” obowiązywała przed październikiem 2015 roku, od października 2015 roku wzrosła do 634 złotych. Minimum egzystencji i minimum socjalne dotyczą gospodarstwa jednoosobowego pracowniczego, zaś kryterium dochodowe w pomocy społecznej – dla osoby samotnie gospodarującej. Minimum egzystencji i minimum socjalne, a także jedna z granic ubóstwa relatywnego obliczane są na podstawie wydatków gospodarstwa domowego, a pozostałe granice – na podstawie dochodów. Wartości netto dla zasiłku dla bezrobotnych, emerytury minimalnej i płacy minimalnej pochodzą z dostępnych w Internecie kalkulatorów brutto-netto. Przyjęto w zaokrągleniu następujące wartości brutto: 1 750 zł dla płacy minimalnej, 831 zł – dla zasiłku dla bezrobotnych oraz 880 zł – emerytura minimalna. Wartości mediany dochodów i granicy ubóstwa, które opierają się na danych EU-SILC, przesunięto o rok do tyłu, gdyż w EU-SILC rokiem odniesienia dla danych o dochodach ludności jest rok poprzedni wobec roku badania. Dane z badania z 2016 roku informują więc o dochodach ludności w 2015 roku.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych IPiSS, EUROSTAT, GUS i dostępnych w Internecie kalkulatorów brutto-netto.

Połączenie informacji o zmianach w skali zagrożenia ubóstwem relatywnym i zmianach w wysokości granicy ubóstwa rzuca dodatkowe światło na sytuację poszczególnych krajów.

Wzrost granicy ubóstwa przy jednoczesnym spadku stopy zagrożenia ubóstwem relatywnym jest z tego punktu widzenia najbardziej pożądaną sytuacją, gdyż oznacza, że w kraju, w którym odnotowano takie trendy, mediana dochodów wzrasta, a dochody najbiedniejszych rosną w szybszym tempie niż dochody pozostałych grup. Taka sytuacja w latach 2008-2016 miała miejsce jedynie na Łotwie. Jako pozytywne można też oceniać sytuacje, w których stabilnej granicy ubóstwa towarzyszy spadek wskaźnika ubóstwa lub gdy stabilnemu wskaźnikowi ubóstwa towarzyszy wzrost granicy. Pierwsza z omawianych sytuacji, to jest spadek zagrożenia ubóstwem przy stabilnej granicy, wystąpiła w Finlandii i Wielkiej Brytanii. Ten drugi przypadek, to jest brak istotnych zmian w skali ubóstwa relatywnego między 2008 a 2016 rokiem, któremu towarzyszył istotny wzrost granicy ubóstwa, wystąpił w 9 krajach, w tym w Polsce. Wszystkie te sytuacje oznaczono w poniższej tabeli różnymi odcieniami żółtego koloru.

Najgorszym scenariuszem jest natomiast sytuacja, w której spadkowi granicy ubóstwa towarzyszy wzrost skali zagrożenia ubóstwem, gdyż oznacza to, że dochody ludności w tym kraju spadają, a jednocześnie dochody najbiedniejszych spadają bardziej niż dochody pozostałych grup. Taki trend odnotowano w analizowanym okresie w Hiszpanii i we Włoszech. Jako alarmującą można też uznać sytuację, w której przy stabilnej skali ubóstwa spada granica ubóstwa (miało to miejsce w 2 krajach – Grecja i Cypr), a także gdy następuje wzrost skali ubóstwa przy stabilnej wysokości granicy (2 kraje – Luksemburg i Słowenia). Wszystkie te sytuacje oznaczono w tabeli odcieniami koloru czerwonego.

Niektóre z sytuacji trudno jest jednak ocenić jednoznacznie pozytywnie lub negatywnie. Oznaczono je kolorem pomarańczowym w poniższej tabeli. Dotyczy to łącznie trzech przypadków w których odnotowano tę samą sytuację w obydwu analizowanych wymiarach. W pierwszym przypadku wiązało to się z istotnymi wzrostami między 2008 a 2016 rokiem zarówno w granicy, jak i w skali ubóstwa. Sytuacja taka miała miejsce w 5 krajach (Niemcy, Węgry, Holandia, Słowacja i Szwecja). W drugim przypadku istotnym spadkiem skali ubóstwa towarzyszą istotne spadki granicy ubóstwa. Między 2008 a 2016 rokiem w UE nie odnotowano takiej sytuacji. Trzeci przypadek, odnotowany w trzech krajach UE (Estonia, Irlandia i Portugalia), odnosi się natomiast do sytuacji, w której w zakresie obydwu analizowanych zmiennych nie nastąpiły istotne zmiany w analizowanym czasie.

Tabela 4. Zmiana wskaźnika zagrożenia ubóstwem relatywnym (AROP) i granicy ubóstwa relatywnego (w PPS) w Polsce i w innych krajach UE między 2008 a 2016 rokiem

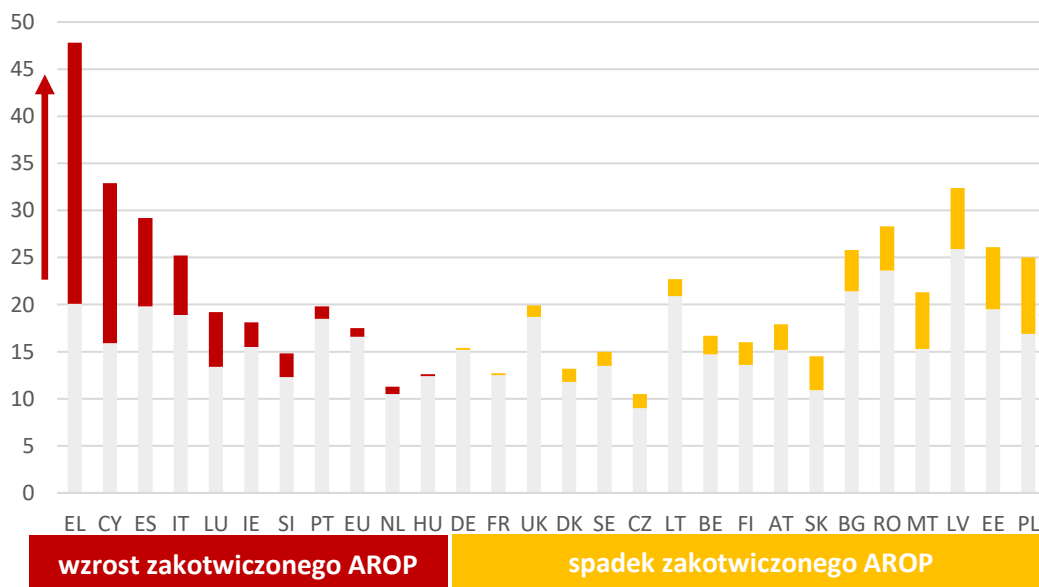
Wzrost granicy, spadek AROP	Wzrost granicy, stabilna AROP	Wzrost granicy, wzrost AROP
LV	BE, BG, CZ, FR, LT, MT, AT, PL, RO	DE, HU, NL, SK, SE
Stabilna granica, spadek AROP	Stabilna granica, stabilna AROP	Stabilna granica, wzrost AROP
FI, UK	EE, IE, PT	LU, SI
Spadek granicy, spadek AROP	Spadek granicy, stabilna AROP	Spadek granicy, wzrost AROP
-	EL, CY	ES, IT

Uwagi: Brak danych dla Chorwacji dla 2008 roku. Z uwagi na zmiany metodologiczne wykluczone są porównania między 2008 i 2016 rokiem dla Danii, zaś dla Estonii zmiana dotyczy lat 2008-2013. Zmiany metodologiczne, które mogą wpływać na skalę zmian, odnotowano również w UK. „~” oznacza sytuację, w której zmiana nie jest istotna. W SPPM przyjęto, że zmianą istotną jest zmiana przekraczająca progi istotności statystycznej obliczone przez EUROSTAT i wynosząca dla stopy zagrożenia ubóstwem co najmniej +/- 1 pkt. proc., zaś dla granicy ubóstwa - zmiana wynosząca co najmniej +/- 5%. Stabilność zmiennej oznacza, że ewentualne zmiany w tej zmiennej nie były istotne.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych EU-SILC opublikowanych przez EUROSTAT (tessi010 i tessi014, dane pobrane 15 lutego 2018 roku) i na podstawie SPPM 2017.

Dosyć dobrze tę łączną zmianę w granicy i w skali ubóstwa oddaje wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym (AROP) zakotwiczony w czasie.

Wykres 1. Odsetek osób zagrożonych ubóstwem relatywnym (AROP) zakotwiczony w 2008 roku w Polsce i innych krajach UE w 2016 roku (w %)

Uwagi: Kraje uszeregowano według skali zmian w zakotwiczonym AROP między 2008 a 2016 rokiem. Kolor czerwony oznacza wzrost, a kolor pomarańczowy spadek wskaźnika między 2008 a 2016 rokiem.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych EU-SILC opublikowanych przez EUROSTAT (ilc_li22b, dane pobrane 23 marca 2018 roku).

Zakotwiczenie w czasie oznacza, że granica ubóstwa nie zmienia się z roku na rok. Na przedstawionym poniżej wykresie zakotwiczenie wskaźnika dokonano w stosunku do 2008 roku. Jak widać, w kilku krajach takie ujęcie prowadzi do istotnego wzrostu zagrożenia ubóstwem. Skrajnym przypadkiem jest Grecja, w której przyjęcie granicy ubóstwa z 2008 roku prowadzi do wzrostu wskaźnika z poziomu 20,1% w 2008 roku do 47,8% w 2016 roku. Oznacza to więc wzrost o ponad 27 pkt. proc. Bardzo wyraźne wzrosty odnotowuje się również na Cyprze, w Hiszpanii, we Włoszech i w Luksemburgu. Przeciętnie w UE nie oznacza to jednak istotnej zmiany skali ubóstwa. W 17 krajach utrzymanie stałej granicy ubóstwa wiąże się ze spadkiem skali ubóstwa, co odzwierciedla poprawiającą się sytuację w zakresie dochodów w gospodarstwach domowych. Pozytywne zmiany

można zaobserwować zwłaszcza w dwóch krajach nadbałtyckich – Estonii i Łotwie, a także na Maltcie, w Bułgarii i Rumunii. Najsilniejszy spadek odnotowano jednak w Polsce i wyniósł on aż 8,1 pkt. proc. Tym samym wartość wskaźnika w Polsce spadła z poziomu przeciętnego na tle UE, tj. ok. 16% w 2008 roku, do poziomu 8,8% w 2016 roku, a więc jednego z trzech najniższych w UE poziomów.

Ubóstwo a transfery społeczne

Oszacowanie skali ubóstwa dokonywane jest w oparciu o dochód do dyspozycji gospodarstwa domowego, a więc po uwzględnieniu transferów społecznych, które otrzymuje gospodarstwo domowe. Czasami, aby ocenić skuteczność systemu ochrony socjalnej, sprawdza się więc jaka byłaby skala ubóstwa, gdyby do dochodu do dyspozycji nie doliczono transferów społecznych.

Wskaźnik ubóstwa przed transferami może być liczony w różny sposób w zależności od tego jaka definicja transferów zostanie przyjęta. Na forum europejskim wykorzystywane są w tym zakresie dwa podejścia. W pierwszym jako transfery uwzględnia się wszelkie świadczenia z systemu ochrony socjalnej, w tym emerytury. W drugim podejściu natomiast uwzględnia się tylko transfery inne niż emerytury. Emerytury w tym drugim podejściu traktuje się bowiem jako dochód pierwotny, który nie tyle ma na celu redystrybucję dochodów w społeczeństwie, co przede wszystkim redystrybucję dochodów w cyklu życia danej osoby. Niezależnie od tego jednak jak zdefiniowane zostaną transfery, w każdym podejściu próg ubóstwa jest zawsze taki sam, to znaczy ustala się go w oparciu o dochód do dyspozycji po uwzględnieniu transferów.

Na poniższym wykresie przedstawiono jak kształtuje się sytuacja w tym zakresie w poszczególnych państwach UE.

Największy wpływ transferów na redukcję ubóstwa w 2016 roku odnotowano na Węgrzech (aż 33 pkt. proc.), a także w Finlandii, Grecji, Francji i Austrii, gdzie ten wpływ przekraczał 30 pkt. proc. Najmniejszy wpływ system transferów na kształtowanie się ubóstwa w 2016 roku odnotowano natomiast w krajach nadbałtyckich, gdzie nie przekraczał on 21 pkt. proc. Średnio na poziomie UE transfery emerytalne redukują skalę ubóstwa o 18,6 pkt. proc., a transfery inne niż emerytury – o około 8,6 pkt. proc. Innymi słowy, gdyby nie transfery społeczne (z emeryturami), przeciętnie w UE wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym wyniósłby w 2016 roku nie 17,3%, a 44,5%. W Polsce skala redukcji ubóstwa jest nieco niższa niż średnia UE i sięga niemal 26 pkt. proc.

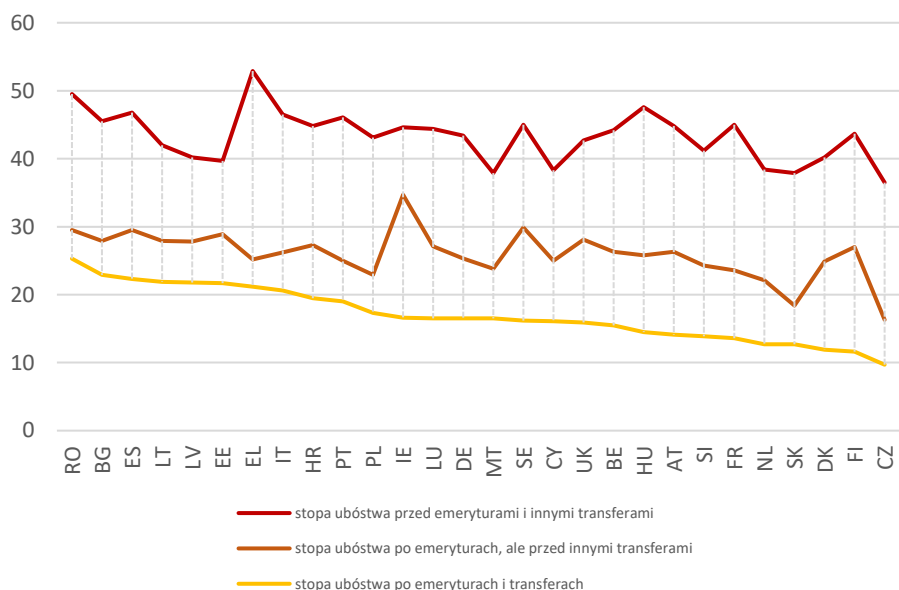
Powyższy wykres dobrze pokazuje również jak bardzo zróżnicowane są systemy ochrony socjalnej poszczególnych państw.

Z jednej strony bowiem mamy kraje, które charakteryzują się podobną skalą ubóstwa. Przykładowo w Estonii i Grecji około 21-22% populacji można uznać za zagrożoną ubóstwem relatywnym. W krajach tych ubóstwo byłoby jednak wyraźnie odmienne gdyby nie transfery społeczne, zwłaszcza jeżeli emerytury również będziemy traktować jako transfery. W takiej sytuacji ubóstwo przed transferami w Grecji wyniosłoby aż 53%, a w Estonii niecałe 40%.

Z drugiej strony mamy przypadki krajów o podobnej skali redukcji ubóstwa, za którą stoi bardzo odmienna kompozycja transferów społecznych. Przykładowo, zarówno w Polsce, jak i w Irlandii całość transferów społecznych pozwala zredukować występowanie ubóstwa o około 26-28 pkt. proc. W Polsce jednak wiodącą rolę w tym zakresie pełnią emerytury (78%), podczas gdy w Irlandii – inne niż emerytura transfery (65%).

Interpretując te wskaźniki warto jednak pamiętać o związanych z nimi ograniczeniach. Wskaźniki te nie biorą bowiem pod uwagę tego, że otrzymanie jednego transferu może wpływać na prawo osoby czy gospodarstwa do innych transferów. Poza tym, zwłaszcza jeżeli transfer jest znaczący, może wpływać to na zachowania beneficjentów świadczeń, np. może tworzyć bodźce do rezygnacji z pracy. Aby móc dobrze oszacować wpływ transferów na ubóstwo z uwzględnieniem tych efektów konieczne jest stosowanie zaawansowanych modeli mikrosymulacyjnych. Trzeba też pamiętać, że wpływ transferów na zagrożenie ubóstwem może być niedoszacowany z uwagi na niereprezentatywność tego typu dochodów w badaniu EU-SILC. Wskaźnik nie ma też klarownej interpretacji normatywnej. Nie mówi on nic o tym jakiej wysokości transfery i jakie związane z tym wydatki należy ponieść by zredukować liczbę osób zagrożonych ubóstwem, pomija też kwestie wpływu dostępności i wysokości świadczeń na bodźce do pracy. Poza tym wskaźnik ten jest zależny od koniunktury (spadek bezrobocia oznacza mniejszą liczbę osób pobierających zasiłki dla bezrobotnych, a jednocześnie wzrost zatrudnienia i wzrost płać powoduje zmniejszenie udziału transferów w dochodach ludności).

Wykres 2. Odsetek osób zagrożonych ubóstwem relatywnym (AROP) w zależności od uwzględnionych transferów w Polsce i innych krajach UE w 2016 roku (w %)

Uwagi: Kraje uszeregowano malejąco według stopy ubóstwa po emeryturach i transferach.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych EU-SILC opublikowanych przez EUROSTAT (ilc_li02, ilc_li09 i ilc_li10, dane pobrane 16 lutego 2018 roku).

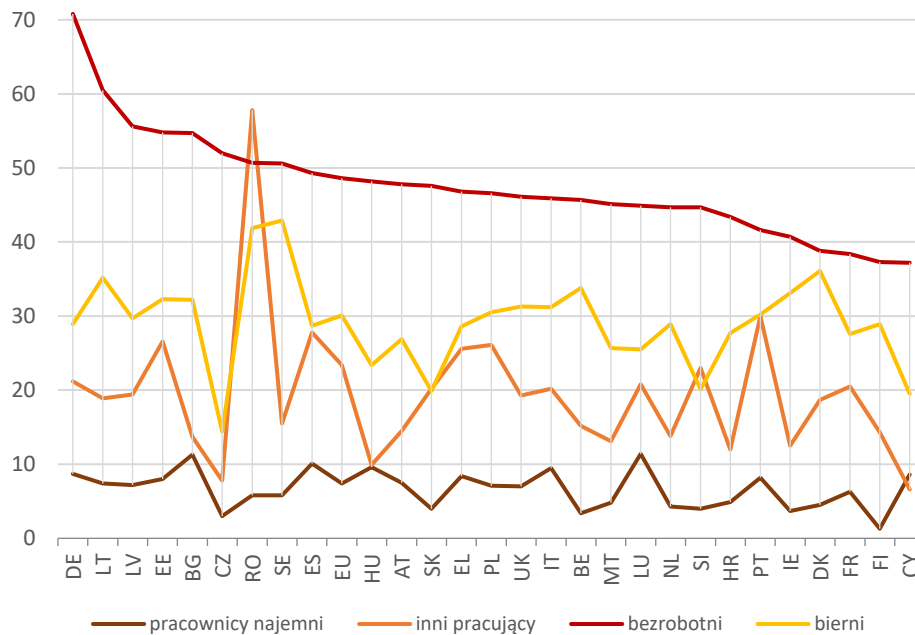
Ubóstwo a aktywność na rynku pracy

W przypadku osób w wieku produkcyjnym, tj. w wieku 18-64 lata, można przeanalizować jakie jest zagrożenie ubóstwem relatywnym w zależności od statusu na rynku pracy. Zgodnie bowiem z intuicją i często głoszonymi poglądami, brak pracy jest związany z występowaniem ubóstwa. Poniższy wykres faktycznie dostarcza argumentów popierających te tezy, gdyż w większości krajów europejskich najniższe wskaźniki zagrożenia ubóstwem relatywnym dotyczą osób pracujących, a zagrożenie ubóstwem istotnie rośnie wśród osób bezrobotnych i biernych. Warto jednak podkreślić, że praca nie zawsze pozwala zapobiec ubóstwu, a z drugiej strony bycie osobą niepracującą nie zawsze oznacza, że jest się osobą ubogą.

Praca faktycznie chroni niemal wszystkie osoby w wieku produkcyjnym przed ubóstwem, ale pod warunkiem że pracujemy najemnie i mieszkamy w Finlandii, gdyż tam odsetek ubogich wśród pracowników najemnych wyniósł zaledwie 1,3%. Relatywnie niewielkie wartości tego wskaźnika, nieprzekraczające 4%, odnotowano też w Finlandii, Czechach, Belgii i Irlandii. Przeciętnie w UE jednak aż 7,3% pracujących najemnie w wieku 18-64 lata było zagrożonych ubóstwem relatywnym. W Polsce wskaźnik ten kształtował się na podobnym poziomie (7,1%). Jeszcze wyższe wartości tego wskaźnika, przekraczające 10%, odnotowano natomiast w Luksemburgu, Bułgarii i Hiszpanii.

W niektórych krajach, np. na Cyprze i w Węgrzech, podobne albo niższe niż przy pracy najemnej wskaźniki zagrożenia ubóstwem dotyczą również innych osób pracujących. Poza tymi przypadkami inne formy pracy wiążą się jednak z wyższym ryzykiem bycia ubogim niż w przypadku pracy najemnej, a ponadto w tym zakresie występuje dużo większe zróżnicowanie między krajami. Przeciętnie w UE wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym osób w wieku 18-64 lata pracujących w innych formach niż praca najemna wyniósł w 2016 roku 23,4%. Wskaźnik ten jest jednak mocno zawyżony przez sytuację w Rumunii, gdzie osiągnął on aż 57,8%, co prawdopodobnie związane jest przede wszystkim z dużym znaczeniem zatrudnienia w rolnictwie w tym kraju. Wysokie wartości wskaźnika odnotowano też w Portugalii, Hiszpanii, Estonii, Polsce i Grecji, gdzie co najmniej co czwarta osoba pracująca inaczej niż najemnie była zagrożona ubóstwem relatywnym.

Wykres 3. Wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym (AROP) dla osób w wieku 18-64 lata w zależności od statusu na rynku pracy w Polsce i innych krajach UE w 2016 roku (w %)

Uwagi: Kraje uszeregowano malejąco według wskaźnika zagrożenia ubóstwem relatywnym bezrobotnych. Stan na rynku pracy określany jest zgodnie z metodologią badania EU-SILC. Na wykresie pominięto osoby deklarujące status emeryta/rencisty, gdyż w wielu krajach ich udział w populacji w wieku 18-64 lata będzie niewielki.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych EU-SILC opublikowanych przez EUROSTAT (ilc_li02, ilc_li04, dane pobrane 20 lutego 2018 roku).

Najgorsze perspektywy we wszystkich analizowanych krajach dotyczą osób bezrobotnych. Przeciętnie w UE 48,6% osób bezrobotnych było jednocześnie osobami ubogimi, odsetek ten dla Polski wyniósł 46,6%. Wskaźnik ten jest jednak dużo wyższy w Niemczech (70,8%), a także na Litwie (60,5%), a jednocześnie są kraje w których wskaźnik nie przekracza 40% (Cypr, Finlandia, Francja i Dania).

Wcześniej opisano różnice między państwami członkowskimi w zakresie wskaźników zagrożenia ubóstwem relatywnym w zależności od statusu na rynku pracy, ale warto też zauważyć, że zróżnicowanie tych wskaźników wewnątrz krajów jest również składową omawianych tutaj nierówności. W niektórych krajach te różnice są ograniczone (np. Cypr), a w innych są naprawdę duże. Przykładowo w Niemczech różnica we wskaźnikach ubóstwa dla pracujących najemnie i bezrobotnych wynosi ponad 60 pkt. proc. Ciekawe jest również to, że w niektórych krajach różnice w skali zagrożenia ubóstwem dla pracujących w innych formach niż praca najemna i biernych są niewielkie (np. Słowacja, Portugalia, Hiszpania), bądź wręcz zagrożenie ubóstwem relatywnym wśród biernych jest niższe niż wśród pracujących w innych niż praca najemna formach (np. Słowenia, Rumunia).

Intepretując te wyniki warto pamiętać, że EU-SILC to przede wszystkim badanie gospodarstw domowych, a nie osób. Jest to odzwierciedleniem tezy mówiącej o tym, że sytuacja materialna jednostki zależy nie tylko od indywidualnej aktywności i indywidualnych cech, ale ma na to też wpływ aktywność i sytuacja innych członków gospodarstwa domowego. W efekcie, choć wskaźniki z badania EU-SILC często dotyczą osób, to warto zwrócić uwagę, że są one liczone w oparciu o informacje odnoszące się do całego gospodarstwa domowego.

W związku z tym, choć aktywność zawodowa jest mierzona na poziomie indywidualnym, to sytuacja dochodowa i ewentualne zagrożenie ubóstwem jest oceniana na poziomie gospodarstwa domowego. Popularnie wykorzystywane sformułowanie „ubodzy pracujący” stanowi więc pewne uproszczenie, właściwym i precyzyjnym byłoby bowiem mówienie o osobach pracujących zamieszkujących zagrożone ubóstwem gospodarstwa domowe.

W związku z tym też warto zdawać sobie sprawę z tego, że na zróżnicowanie sytuacji w omawianym zjawisku mają wpływ zarówno czynniki indywidualne związane z sytuacją na rynku pracy danej osoby, jak i znaczenie ma też skład i struktura

całego gospodarstwa domowego. W pierwszym przypadku istotna będzie np. forma zatrudnienia, czas pracy, regularność i wysokość uzyskiwanych przez daną osobę dochodów z pracy, która może wynikać z regulacji w zakresie np. płacy minimalnej czy skali ochrony socjalnej przypisanej do danej formy zatrudnienia. W drugim przypadku znaczenie ma przede wszystkim obecność niepracujących dorosłych a także dzieci w gospodarstwie domowym. Ten drugi wymiar może być silniejszym predyktorem ubóstwa niż wysokość płac pracujących domowników. Z tych wszystkich względów szczególnie zagrożone ubóstwem są gospodarstwa domowe osób pracujących w rolnictwie – praca w rolnictwie charakteryzuje się dużymi wahaniami i nieregularnością dochodów, poza tym często są one też relatywnie niskie. Dodatkowo, na obszarach wiejskich, gdzie koncentruje się praca w rolnictwie, częściej występują duże gospodarstwa domowe z dziećmi na utrzymaniu.

Analizując przedstawione powyżej dane warto także pamiętać, że status na rynku pracy w badaniu EU-SILC opiera się na samoocenie respondentów. Nie jest to pomiar w pełni zgodny z definicją Międzynarodowej Organizacji Pracy (ILO), która jest wykorzystywana w badaniach aktywności ekonomicznej ludności (LFS). Status na rynku pracy w EU-SILC rozumiany jest ponadto jako najczęstszy status, obserwowany przez ponad połowę łącznej liczby miesięcy, dla których dostępne są informacje o dowolnym statusie. W związku z tym, jeżeli dana osoba przekazuje informacje o statusie swojej działalności w ciągu 12 miesięcy, jego najczęstszym statusem na rynku pracy jest status, który zajmował co najmniej 7 miesięcy. Osoby, które nie wskażą swoich aktywności na co najmniej 7 miesięcy są wykluczone z analizy.

Wskaźnik pogłębionej deprivacji materialnej (SMD)

Wskaźnikiem pokazującym ubóstwo i wykluczenie społeczne w absolutnym a jednocześnie niedochodowym ujęciu jest wskaźnik pogłębionej deprivacji materialnej.

Wskaźnik pogłębionej deprivacji materialnej (*severe material deprivation rate – SMD*) pokazuje odsetek osób w gospodarstwach domowych deklarujących brak możliwości zaspokojenia ze względów finansowych co najmniej 4 z 9 wymienionych poniżej potrzeb:

1. opłacenia tygodniowego wyjazdu wszystkich członków gospodarstwa domowego na wypoczynek raz w roku;
2. spożywania mięsa, ryb (lub wegetariańskiego odpowiednika) co drugi dzień;
3. ogrzewania mieszkania odpowiednio do potrzeb;
4. pokrycia niespodziewanego wydatku (w wysokości odpowiadającej miesięcznej wartości granicy ubóstwa relatywnego, przyjętej w danym kraju, w roku poprzedzającym badanie);
5. terminowego regulowania opłat związanych z mieszkaniem, spłatą rat i kredytów;
6. posiadania telewizora kolorowego;
7. posiadania samochodu;
8. posiadania pralki;
9. posiadania telefonu (stacjonarnego lub komórkowego).

Obliczając wskaźnik dokonano rozróżnienia pomiędzy osobami, które nie mogą sobie pozwolić na dane dobro czy usługę a osobami, które nie posiadają danego dobra czy nie korzystają z danej usługi, ze względu na to, że go nie chcą czy nie potrzebują.

Wskaźnik jest obliczany na danych pochodzących z badania EU-SILC. Rokiem odniesienia dla oceny deprivacji materialnej w badaniu EU-SILC jest rok badania, a więc przykładowo dane z badania realizowanego w 2016 roku odnoszą się do sytuacji w 2016 roku.

Zmienne dotyczące pogłębionej deprivacji materialnej są zbierane na poziomie gospodarstwa domowego, to znaczy każdy członek gospodarstwa domowego, niezależnie od wieku i innych charakterystyk, ma przypisane takie same wartości.

Uwzględnione we wskaźniku potrzeby mają uniwersalny charakter i są w pełni właściwe do opisu sytuacji osób dorosłych. Aby dobrze ilustrować sytuację dzieci, potrzebne jest wykorzystanie specyficznych dla dzieci zmiennych. Nie są one standardowo gromadzone w badaniu EU-SILC. Deprivacja materialna dzieci będzie jednak mierzona w ramach specjalnego, dodatkowego modułu badania EU-SILC powtarzanego co 3 lata.

Należy pamiętać, że wskaźnik pogłębionej deprivacji materialnej jest jednym z kilku wskaźników mierzących deprivację. EUROSTAT publikuje również tak zwany standardowy wskaźnik deprivacji materialnej (MD, *material deprivation rate*), w którym uwzględnia się brak możliwości zaspokojenia co najmniej 3 z 9 ww. potrzeb, a także średnią liczbę niezaspokojonych potrzeb (*mean number of deprivation items among the deprived*).

Warto podkreślić, że aktualnie trwają prace nad rewizją wskaźników deprivacji materialnej. Z jednej strony wynika to z faktu, iż trzy z obecnie gromadzonych zmiennych (posiadanie pralki, telefonu i telewizora) nasyciły się, tzn. niemal wszystkie gospodarstwa domowe w większości krajów już te dobra posiadają. Wykorzystywanie tych zmiennych nie wnosi więc dodatkowych informacji do wskaźnika. Z drugiej strony wynika to z faktu, iż obecny sposób pomiaru nie pozwala na analizę zróżnicowania sytuacji wewnątrz gospodarstw domowych i też na bardziej dokładną analizę różnic między pewnymi subpopulacjami (np. według płci, wieku). Dlatego w ramach rewizji wprowadzone będą nowe zmienne zbierane na poziomie indywidualnym.

Przeciętnie w UE problem pogłębionej deprivacji materialnej dotykał w 2016 roku 7,5% populacji. Krajem wyraźnie wyróżniającymi się na tle pozostałych jest Bułgaria, gdzie niemal co trzecia osoba doświadczała w 2016 roku pogłębionej deprivacji materialnej. Wysokie wartości odnotowano również w Rumunii i Grecji (odpowiednio 23,8% i 22,4%). W pozostałych krajach UE odsetki te nie przekraczają 17%. Liderem rankingu jest Szwecja, gdzie mniej niż 1% populacji nie może zaspokoić swoich podstawowych potrzeb materialnych. Szczególnie dobra sytuacja dotyczy też mieszkańców Luksemburga, Finlandii, Holandii i Danii, gdzie wskaźnik ten nie przekracza 3%. **W Polsce problem ten w 2016 roku dotyczył 6,7% mieszkańców.**

Składowe pogłębionej deprywacji materialnej w Polsce w 2008 i 2016 roku

Wartość wskaźnika pogłębionej deprywacji materialnej zależy od tego, jak kształtuje się wartość 9 zmiennych składowych. Warto więc sprawdzić które z nich w największym stopniu odpowiadały za istotny spadek pogłębionej deprywacji materialnej w Polsce między 2008 a 2016 rokiem.

Okazuje się, że kluczowa z tego punktu widzenia była składowa opisująca możliwość sfinansowania tygodniowego wyjazdu raz w roku. To najczęściej niezaspokajana ze względów finansowych potrzeba w Polsce i to jej wartość najbardziej zmieniła się w analizowanym okresie. Jeszcze w 2008 roku bowiem niemal dwie na trzy osoby (63,3%) nie mogły sobie na taki wyjazd pozwolić, podczas gdy w 2016 roku 41,2% wskazywało, że nie jest to możliwe. Odsetek osób, które nie mogły zaspokoić tej potrzeby zmalał więc w Polsce w ciągu 9 lat o ponad 22 pkt. proc. W dużej mierze do spadku wskaźnika pogłębionej deprywacji materialnej przyczyniły się też zmiany w możliwości pokrycia **niespodziewanych, większych wydatków**. O ile jeszcze w 2008 roku co druga osoba przyznawała się do takich problemów, o tyle w 2016 roku ten odsetek był już wyraźnie mniejszy i wynosił 38%. W tym zakresie odnotowano więc spadek o niemal 13 pkt. proc. W 2008 roku kolejnymi najczęściej występującymi niezaspokojonymi ze względów finansowych potrzebami były trudności w **ogrzewaniu mieszkania i utrzymaniu odpowiedniej diety**. Problem ten dotyczył wówczas co piątego mieszkańca Polski. W ciągu 9 lat skala tego zjawiska również bardzo się zmniejszyła. Udział osób borykających się z takimi trudnościami wynosił w 2016 roku 6-7%, a więc spadł w porównaniu do 2008 roku o 13-14 pkt. proc. Odsetek osób, które z powodów finansowych **nie posiadają samochodu** także miał pewne znaczenie, gdyż spadł on z niemal 17% do 7%. Najmniejszą rolę w tym kontekście miało **terminowe regulowanie opłat**, które zarówno w 2008, jak i w 2016 roku sprawiało problemy ok. 11% populacji. Warto również zauważyć, że we wskaźniku pogłębionej deprywacji materialnej uwzględnione są trzy składowe – **posiadanie pralki, telefonu i telewizora** – których posiadanie jest zjawiskiem niemal powszechnym, a trudności z ich nabyciem ze względów finansowych zgłasza nie więcej niż 2% mieszkańców Polski. Podobną sytuację obserwuje się niemal we wszystkich krajach UE.

Tabela 6. Odsetek osób w gospodarstwach domowych w Polsce deklarujących brak możliwości zaspokojenia ze względów finansowych podstawowych potrzeb w 2008 i 2016 roku (w%) i różnica między 2016 a 2008 rokiem w tym odsetku (w pkt. proc.)

	2008 rok	2016 rok	różnica
Opłacenie tygodniowego wyjazdu wszystkich członków gospodarstwa domowego na wypoczynek raz w roku	63,3	41,2	-22,1
Pokrycie niespodziewanego wydatku	50,7	37,9	-12,8
Spożywanie mięsa, ryb (lub wegetariańskiego odpowiednika) co drugi dzień	20,7	6,4	-14,3
Ogrzewanie mieszkania odpowiednio do potrzeb	20,1	7,1	-13,0
Posiadanie samochodu	16,8	7,3	-9,5
Terminowe regulowanie opłat związanych z mieszkaniem, spłatą rat i kredytów	11,3	11,0	-0,3
Posiadanie telefonu (stacjonarnego lub komórkowego)	1,4	1,2	-0,2
Posiadanie pralki	0,9	0,7	-0,2
Posiadanie telewizora kolorowego	0,6	0,4	-0,2

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych EU-SILC opublikowanych przez EUROSTAT (zmienne: ilc_mdcs02, ilc_mdcs03, ilc_mdcs01, ilc_mdcs04, ilc_mdcs05, ilc_mdcs02, ilc_mdcs05, ilc_mdcs04, ilc_mdcs01, dane pobrane 13 lutego 2018 roku).

Wskaźnik bardzo niskiej intensywności pracy (VLWI)

Kolejnym wskaźnikiem obrazującym ubóstwo i wykluczenie społeczne w niedochodowym ujęciu jest wskaźnik bardzo niskiej intensywności pracy.

Wskaźnik bardzo niskiej intensywności pracy (*very low work intensity rate – VLWI, (quasi-) jobless*) pokazuje odsetek osób w wieku 0–59 lat mieszkających w gospodarstwach domowych o bardzo niskiej intensywności pracy, tzn. takich, w których osoby zdolne do pracy w minionym roku przepracowały mniej niż 20% ich całkowitego potencjału pracy.

Intensywność pracy mierzona jest jako stosunek liczby miesięcy jaką wszyscy członkowie gospodarstwa domowego będący w wieku zdolności do pracy pracowali w danym roku do łącznej liczby miesięcy, w ciągu których mogliby pracować. W takim rozumieniu zarówno praca w niepełnym wymiarze, jak i praca przez niepełny rok będzie obniżała intensywność pracy. Intensywność pracy ocenia się na skali od 0 do 1. Wartość zero oznacza, że żadna osoba w wieku produkcyjnym w gospodarstwie nie pracowała w analizowanym okresie, zaś wartość jeden oznacza, że wszystkie te osoby pracowały w pełnym wymiarze przez cały analizowany okres. Warto zwrócić uwagę, że pomiar intensywności pracy odbywa się na poziomie gospodarstwa domowego, dlatego wskaźnik dostarcza nieco innych informacji niż typowe wskaźniki rynku pracy, które mierzone są na poziomie indywidualnym. Ponadto, wskaźnik bazuje na koncepcji głównej aktywności w poszczególnych miesiącach minionego roku, co oznacza, że może pomijać pewne osoby, które pracują mało, np. dorywczo. Jest to problematyczne, gdyż w takich sytuacjach wskazana będzie zerowa intensywność pracy, a jednocześnie uzyskiwanie dochodów z pracy.

Osoba w wieku zdolności do pracy definiowana jest jako osoba w wieku 18-59 lat, niebędąca studentem w wieku 18-24 lata. Przy obliczaniu omawianego wskaźnika wyłączone są więc gospodarstwa domowe składające się tylko z dzieci, studentów w wieku poniżej 25 lat, a także osób w wieku 60 lat i więcej. Wyłączenia te są problematyczne, gdyż nie są one stosowane w innych wskaźnikach.

Przy takiej konstrukcji wskaźnika, bardzo niską intensywność pracy będziemy odnotowywać w gospodarstwie jednoosobowym, jeżeli praca będzie wykonywana na mniej niż 1/5 etatu, czyli poniżej 8 godzin tygodniowo przy standardowym wymiarze pracy wynoszącym 40 godzin tygodniowo, albo gdy praca będzie wykonywana przez nie więcej niż 2,4 miesiąca w roku.

Wskaźnik jest obliczany na danych pochodzących z badania EU-SILC. Rokiem odniesienia dla oceny intensywności pracy w badaniu EU-SILC jest rok poprzedni, a więc przykładowo dane z badania realizowanego w 2016 roku odnoszą się do sytuacji w 2015 roku.

Warto pamiętać, że na bazie pomiaru intensywności pracy liczone są też inne wskaźniki. EUROSTAT publikuje też informacje o bardzo dużej (powyżej 85%), dużej (między 55% a 85%), średniej (między 45% a 55%) i niskiej intensywności pracy (między 20% a 45%). Ponadto, publikowane są również dane na temat gospodarstw domowych bez osób pracujących (*jobless households*), ten wskaźnik bazuje jednak na innych definicjach i wykorzystuje dane pochodzące z badania aktywności ekonomicznej ludności (BAEL, LFS).

Bardzo niska intensywność pracy dotyka średnio co dziesiątego mieszkańca UE. Najgorsza sytuacja pod tym względem dotyczy Irlandii, gdzie niemal co piąta osoba (18,2%) mieszka w takim gospodarstwie domowym. Relatywnie wysoki poziom tego wskaźnika odnotowano również w Grecji, Hiszpanii i Belgii, gdzie w 2016 roku przekraczał on 14%. Bardzo niska intensywność pracy nie była natomiast dużym problemem w takich krajach jak Czechy, Luksemburg, Słowacja, Polska i Estonia, gdzie wskaźnik ten nie przekraczał 7%.

Choć ostatnie lata wiążą się z pewną poprawą ogólnej sytuacji gospodarczej i społecznej w wielu krajach, to w porównaniu z 2008 rokiem sytuacja w zakresie intensywności pracy poprawiła się istotnie zaledwie w trzech przypadkach. Największy spadek odnosi się do Węgier (3,8 pkt. proc.). Znaczące spadki odnotowano też w Niemczech i w Polsce. Aż w 16 krajach odnotowano natomiast istotny statystycznie wzrost odsetka tej populacji. Czołówkę rankingu po raz kolejny zajmuje Grecja, gdzie wskaźnik bardzo niskiej intensywności pracy wzrósł o ponad 9 pkt. proc. Wzrost powyżej 5 pkt. proc. wystąpił również w Hiszpanii i na Cyprze.

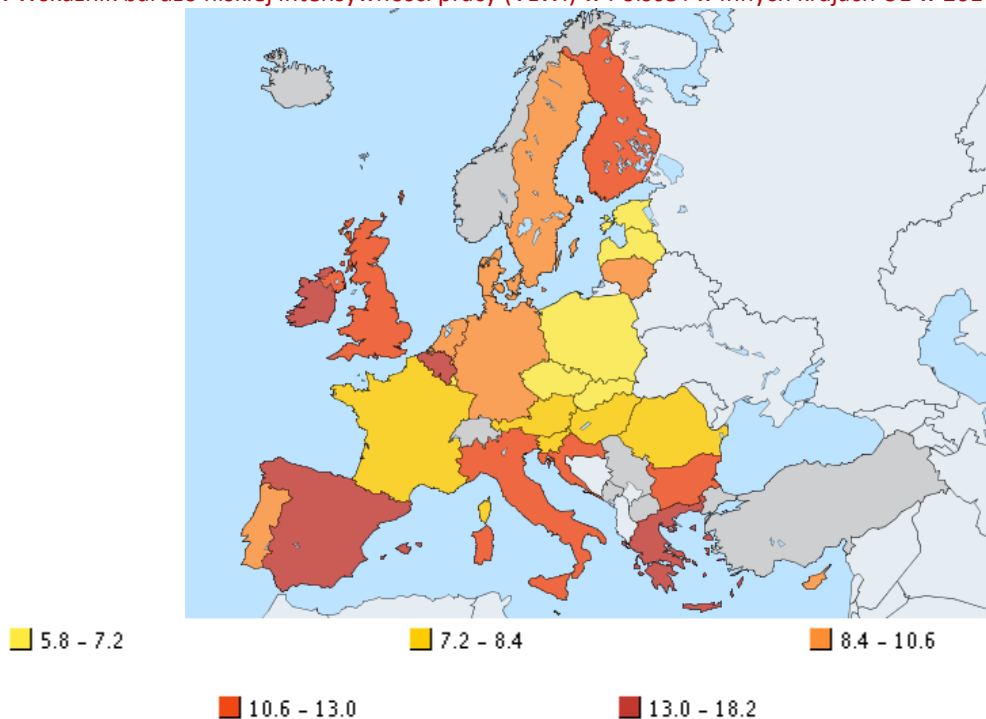
Tabela 7. Wskaźnik bardzo niskiej intensywności pracy (VLWI) w Polsce i innych krajach UE w 2016 roku (w %) i jego zmiana w stosunku do 2008 roku (w pkt. proc.)

	BE	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV
2016	14,6	11,9	6,7	10,6	9,6	5,8	18,2	17,2	14,9	8,4	13,0	12,8	10,6	7,2
Zmiana 2016-2008	2,9	3,8	~	2,1	-2,1	3,1	4,5	9,7	8,3	~	b.d.	2,4	6,1	1,8
	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK
2016	10,2	6,6	8,2	7,3	9,7	8,1	6,4	9,1	8,2	7,4	6,5	11,4	8,5	11,3
Zmiana 2016-2008	4,1	1,9	-3,8	~	~	~	-1,6	2,8	~	~	1,3	3,9	3,0	~

Uwagi: Brak danych dla Chorwacji dla 2008 roku. Z uwagi na zmiany metodologiczne dla Estonii zmiana dotyczy lat 2008-2013. Zmiany metodologiczne, które mogą wpływać na skalę zmian, odnotowano również w UK. „~” oznacza sytuację, w której zmiana nie jest istotna. W SPPM przyjęto, że zmianą istotną dla tego wskaźnika jest zmiana przekraczająca progi istotności statystycznej obliczone przez EUROSTAT i wynosząca co najmniej +/- 1 pkt. proc.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych EU-SILC opublikowanych przez EUROSTAT (t2020_51, dane pobrane 14 lutego 2018 roku) i na podstawie SPPM 2017.

Mapa 3. Wskaźnik bardzo niskiej intensywności pracy (VLWI) w Polsce i w innych krajach UE w 2016 r. (w %)

Źródło: EUROSTAT (na bazie danych EU-SILC, t2020_51, pobrane 14 lutego 2018 roku).

Wskaźnik zagrożenia ubóstwem lub wykluczeniem społecznym (AROPE)

Omówione w poprzednich częściach opracowania wskaźniki składają się na złożony wskaźnik zagrożenia ubóstwem lub wykluczeniem społecznym. Wskaźnik zagrożenia ubóstwem lub wykluczeniem społecznym łączy informacje zarówno o pieniężnych, jak i o niepieniężnych aspektach ubóstwa i wykluczenia społecznego. Stanowi więc on próbę odzwierciedlenia wielowymiarowości zjawiska. Wskaźnik ma znaczenie strategiczne, gdyż jest on powiązany z jednym z pięciu głównych celów Strategii Europa 2020 (por. ramka poniżej).

Wskaźnik zagrożenia ubóstwem lub wykluczeniem społecznym (at risk of poverty or social exclusion rate – AROPE) to wskaźnik złożony z trzech wskaźników cząstkowych. Zagrożona ubóstwem lub wykluczeniem społecznym będzie osoba, która mieszka w gospodarstwie domowym doświadczającym przynajmniej jednej z trzech form zagrożenia: ubóstwa relatywnego, pogłębionej deprivacji materialnej lub bardzo niskiej intensywności pracy.

Ważne jest przy tym to, że wskaźnik wlicza takie osoby tylko raz niezależnie od liczby doświadczanych form ubóstwa czy wykluczenia.

Wskaźnik jest obliczany na danych pochodzących z badania EU-SILC. Rokiem odniesienia dla oceny sytuacji dochodowej i sytuacji na rynku pracy respondentów w badaniu EU-SILC jest rok poprzedni do roku badania, rokiem odniesienia dla pozostałych wymiarów jest natomiast rok badania, a więc przykładowo dane z badania realizowanego w 2016 roku odnoszą się do sytuacji dochodowej i aktywności ludności w 2015 roku i do sytuacji w 2016 roku w przypadku deprivacji materialnej.

Realizacja celu Strategii Europa 2020

Przyjęta w 2010 roku Strategia Europa 2020 zakłada, że w perspektywie dziesięciu lat uda się zmniejszyć liczbę osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym w UE o 20 mln. Jak dotychczas realizacja tego celu napotyka duże trudności. W 2016 roku niemal 117 mln Europejczyków zaliczało się do grona osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym i jednocześnie było to o prawie 970 tys. więcej niż w 2008 roku.

Polska w związku z realizacją Strategii Europa 2020 zadeklarowała, że podejmie działania w celu zmniejszenia liczby osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym o 1,5 mln do 2018 roku. Cel ten udało się osiągnąć już w 2013 roku. Trend spadkowy wciąż jest jednak bardzo wyraźny. **W 2016 roku osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym w Polsce było 8,2 mln. Liczba ta była niższa niż w 2008 roku o prawie 3,3 mln osób.**

Tabela 8. Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym w Polsce i średnio w UE w 2016 roku i skumulowana zmiana tej liczby w stosunku do 2008 roku (w tys.)

		2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
PL	Liczba osób zagrożonych	11 491	10 454	10 409	10 196	10 128	9 748	9 337	8 761	8 221
	Skumulowana zmiana w porównaniu do 2008 roku	X	-1 037	-1 083	-1 295	-1 364	-1 744	-2 155	-2 731	-3 270
UE	Liczba osób zagrożonych	115 908	114 208	116 356	119 282	122 230	121 433	120 667	117 833	116 876
	Skumulowana zmiana w porównaniu do 2008 roku	X	-1 701	448	3 374	6 322	5 524	4 759	1 925	968

Uwagi: Wartości dla UE dotyczą 27 krajów (bez Chorwacji).

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych EU-SILC opublikowanych przez EUROSTAT (ilc_peps01, dane pobrane 14 lutego 2018 roku).

W 2016 roku wskaźnik zagrożenia ubóstwem lub wykluczeniem społecznym w Polsce ukształtował się na poziomie 21,9% i był drugi raz nieco niższy od średniej UE (23,5%). Oznacza to, że przeciętnie w Polsce i w UE niemal co czwarta osoba może być uboga lub wykluczona społecznie.

Sytuacja w UE w tym zakresie jest jednak bardzo zróżnicowana – wskaźnik ten waha się od 13,3% w Czechach do aż 40,4% w Bułgarii. Ważne jest też to, że w niektórych krajach, zwłaszcza tych mocno dotkniętych przez kryzys gospodarczy, wskaźnik ten w ostatnich latach istotnie wzrósł – na przykład w Grecji aż o 7,5 pkt. proc., we Włoszech – o 4,5 pkt. proc., a na Cyprze – o 4,4 pkt. proc. Innym krajom udało się skutecznie obronić przed skutkami gorszej koniunktury gospodarczej. Relatywnie

dobrze radziły sobie Łotwa, Rumunia, Austria, Słowacja i Czechy, gdzie odnotowano istotne spadki w analizowanym okresie. Również w Polsce można było zauważyć istotną poprawę sytuacji – w porównaniu z 2008 rokiem wskaźnik zmalał o 8,6 pkt. proc. i jest to najwyższy odnotowany spadek spośród wszystkich krajów Unii Europejskiej.

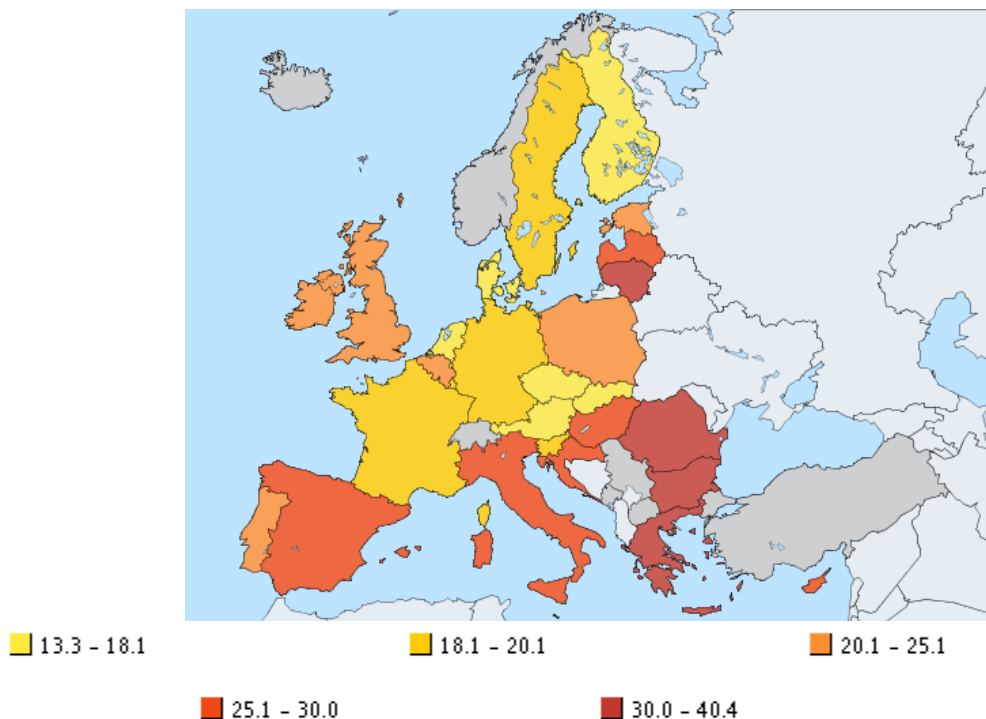
Tabela 9. Wskaźnik zagrożenia ubóstwem lub wykluczeniem społecznym (AROPE) w Polsce i innych krajach UE w 2016 roku (w %) i jego zmiana w stosunku do 2008 roku (w pkt. proc.)

	BE	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV
2016	20,7	40,4	13,3	16,7	19,7	24,4	24,2	35,6	27,9	18,2	27,9	30,0	27,7	28,5
Zmiana 2016-2008	~	3,2	-2,0	b.d.	~	~	~	7,5	4,1	~	b.d.	4,5	4,4	-5,7
	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK
2016	30,1	19,8	26,3	20,1	16,7	18,0	21,9	25,1	38,8	18,4	18,1	16,6	18,3	22,2
Zmiana 2016-2008	~	4,3	~	~	~	-2,6	-8,6	~	-5,4	~	-2,5	~	3,4	~

Uwagi: Brak danych dla Chorwacji dla 2008 roku. Z uwagi na zmiany metodologiczne wykluczone są porównania między 2008 i 2016 rokiem dla Danii, zaś dla Estonii i Bułgarii zmiana dotyczy lat 2008-2013. Zmiany metodologiczne, które mogą wpływać na skalę zmian, odnotowano również w UK. „~” oznacza sytuację, w której zmiana nie jest istotna. W SPPM przyjęto, że zmianą istotną dla tego wskaźnika jest zmiana przekraczająca progi istotności statystycznej obliczone przez EUROSTAT i wynosząca co najmniej +/- 1 pkt. proc.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych EU-SILC opublikowanych przez EUROSTAT (t2020_50, dane pobrane 14 lutego 2018 roku) i na podstawie SPPM 2017.

Mapa 4. Wskaźnik zagrożenia ubóstwem lub wykluczeniem społecznym w Polsce i w innych krajach UE w 2016 r. (AROPE, w %)

Źródło: EUROSTAT (na bazie danych EU-SILC, t2020_50, pobrane 14 lutego 2018 roku).

Kumulowanie się zagrożeń

We wskaźniku zagrożenia ubóstwem lub wykluczeniem społecznym zlicza się osoby tylko raz, nawet jeżeli doświadczają jednocześnie dwóch lub trzech opisanych powyżej form wykluczenia społecznego. Dlatego warto również sprawdzić jak często pogłębiona deprywacja materialna, bardzo niska intensywność pracy i ubóstwo relatywne ze sobą współwystępują.

W 2016 roku kumulowanie się zagrożeń dotyczyło 26,5% osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym w Polsce, podczas gdy średnio w UE – niemal co trzeciej osoby. Osoby te musiały się mierzyć z co najmniej dwoma formami wykluczenia społecznego. W 2008 roku zarówno w Polsce, jak i średnio w UE odsetek ten wynosił około 28-29%. W ciągu analizowanych 9 lat w UE wskaźnik ten więc wzrósł, a w Polsce udało się go nieco zmniejszyć.

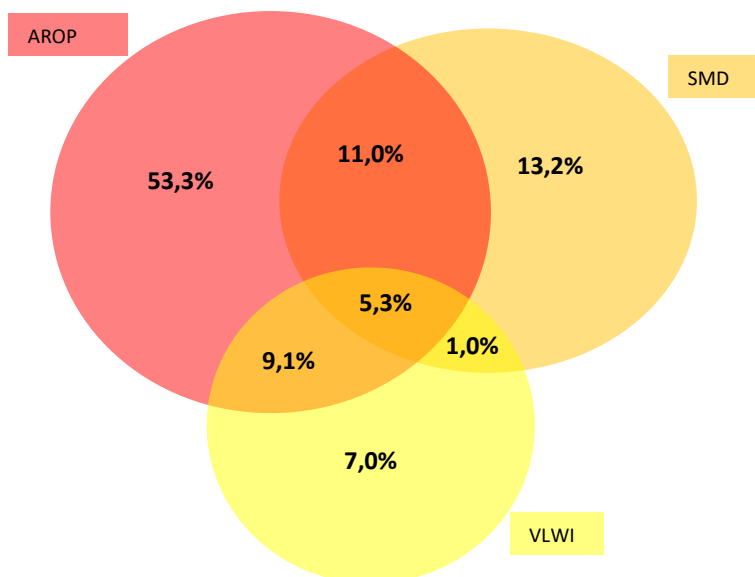
Tabela 10. Odsetek osób zagrożonych ubóstwem relatywnym (AROP), doświadczających pogłębionej deprywacji materialnej (SMD) lub mieszkających w gospodarstwach domowych o bardzo niskiej intensywności pracy (VLWI) w Polsce i średnio w UE w 2008 i 2016 roku (w %)

		AROP, not SMD, not VLWI	AROP, not SMD, VLWI	AROP, SMD, not VLWI	AROP, SMD, VLWI	not AROP, not SMD, VLWI	not AROP, SMD, not VLWI	not AROP, SMD, VLWI
PL	2016	53,3	9,1	11,0	5,3	7,0	13,2	1,0
	2008	29,5	4,3	15,3	6,1	8,0	33,9	2,8
UE	2016	44,1	12,8	9,7	7,1	11,2	13,1	2,1
	2008	42,6	10,6	10,6	6,0	11,0	17,0	2,3

Uwagi: Wartości dla UE dotyczą 27 krajów (bez Chorwacji).

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych EU-SILC opublikowanych przez EUROSTAT (ilc_pees01, dane pobrane 14 lutego 2018 roku).

Wykres 4. Komponenty wskaźnika zagrożenia ubóstwem lub wykluczeniem społecznym w Polsce w 2016 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych EU-SILC opublikowanych przez EUROSTAT (ilc_peps01, dane pobrane 14 lutego 2018 roku).

Najtrudniejszą sytuację mają jednak osoby, które jednocześnie kwalifikują się do wszystkich trzech omawianych grup. W 2016 roku 5,3% populacji zagrożonej ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, tj. ok. 1,2% całej populacji Polski, znajdowało się w takiej sytuacji. W porównaniu z 2008 r. można odnotować niewielką poprawę. Wówczas 6,1% populacji osób zagrożonych, a jednocześnie 1,9% całej populacji Polski znajdowało się w tej najtrudniejszej sytuacji. W ujęciu bezwzględnym sytuacja ta dotyczyła 704 tys. osób w 2008 r. i 436 tys. w 2016 r. Również przeciętnie w UE w 2008 r. 6% mieszkańców zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym musiało się mierzyć z podobnymi wyzwaniem, ale już w 2016 roku było to 7,1%. Jednym ze skutków kryzysu gospodarczego obserwowanym na poziomie UE było więc to, że wzrósł odsetek osób w najbardziej uciążliwej sytuacji.

Struktura analizowanej grupy upodobniła się w ostatnich latach w Polsce do tej charakteryzującej UE. Największą część populacji w 2016 roku, zarówno w Polsce, jak i w UE, stanowiły bowiem osoby zagrożone ubóstwem relatywnym i niedoświadczające innych form wykluczenia. W Polsce ich udział w 2016 roku wyniósł 53%, podczas gdy w 2008 roku było to 29,5%. Przeciętnie w UE wynosił on natomiast około 42-44%. To duże przesunięcie w strukturze omawianej populacji w Polsce wynikało z dużego spadku pogłębionej deprivacji materialnej w Polsce. Jeszcze w 2008 roku najliczniejszą grupę stanowiły bowiem osoby doświadczające pogłębionej deprivacji materialnej i nienarażone na inne formy wykluczenia (około 34%, przy średniej UE na poziomie 17%). W 2016 roku udział tej grupy zrównał się ze średnią UE i wyniósł około 13%. Charakterystyczny jest również niższy w Polsce niż przeciętnie w UE udział osób zagrożonych niską intensywnością pracy i innymi formami wykluczenia społecznego.

Iloraz kwintylowy (S80/S20)

Istotne w ocenie sytuacji materialnej mieszkańców Polski i UE jest nie tylko ocena jak duży jest odsetek osób ubogich i wykluczonych, ale też jakie są rozbieżności między najuboższymi a najbogatszymi. W SPPM służy do tego iloraz kwintylowy, czyli wskaźnik S80/S20.

Iloraz kwintylowy, wskaźnik zróżnicowania kwintylowego (quintile ratio, S80/S20) to relacja między łącznym dochodem osiąganym przez 20% populacji z najwyższymi dochodami (najwyższy kwintyl) a łącznym dochodem osiąganym przez 20% populacji z najniższymi dochodami (najniższy kwintyl).

Jeżeli wskaźnik ma przykładowo wartość 4, to oznacza to, że dochody 20% najbogatszych są przeciętnie rzecz biorąc czterokrotnie wyższe niż dochody 20% najbiedniejszych.

Wskaźnik odnosi się do ekwiwalentnego dochodu do dyspozycji (por. wyjaśnienie metodologiczne na str. 8).

Wskaźnik jest liczony na danych pochodzących z badań statystycznych gospodarstw domowych, które zwykle nie są reprezentatywne dla końców rozkładu dochodów, a więc dla najbogatszych, ale też najbiedniejszych gospodarstw domowych. Z tego względu uważa się, że faktyczne nierówności są często niedoszacowywane.

Wskaźnik jest obliczany na danych pochodzących z badania EU-SILC. Rokiem odniesienia dla oceny sytuacji dochodowej respondentów w badaniu EU-SILC jest rok poprzedni do roku badania, a więc przykładowo dane z badania realizowanego w 2016 roku odnoszą się do sytuacji dochodowej ludności w 2015 roku.

W 2016 roku iloraz kwintylowy ukształtował się w Polsce na poziomie 4,8. Średnia UE w tym czasie ukształtowała się na poziomie 5,2. Oznacza to, że w UE dochody 20% najbogatszych są przeciętnie rzecz biorąc ponad pięciokrotnie wyższe niż dochody 20% najbiedniejszych. W porównaniu do sytuacji w 2008 roku, relacja między dochodami najbogatszych i najbiedniejszych w Polsce spadła, podczas gdy średnio w UE nieco wzrosła.

Tabela 11. Iloraz kwintylowy (S80/S20) w Polsce i innych krajach UE w 2016 roku i jego zmiana w stosunku do 2008 roku (w %)

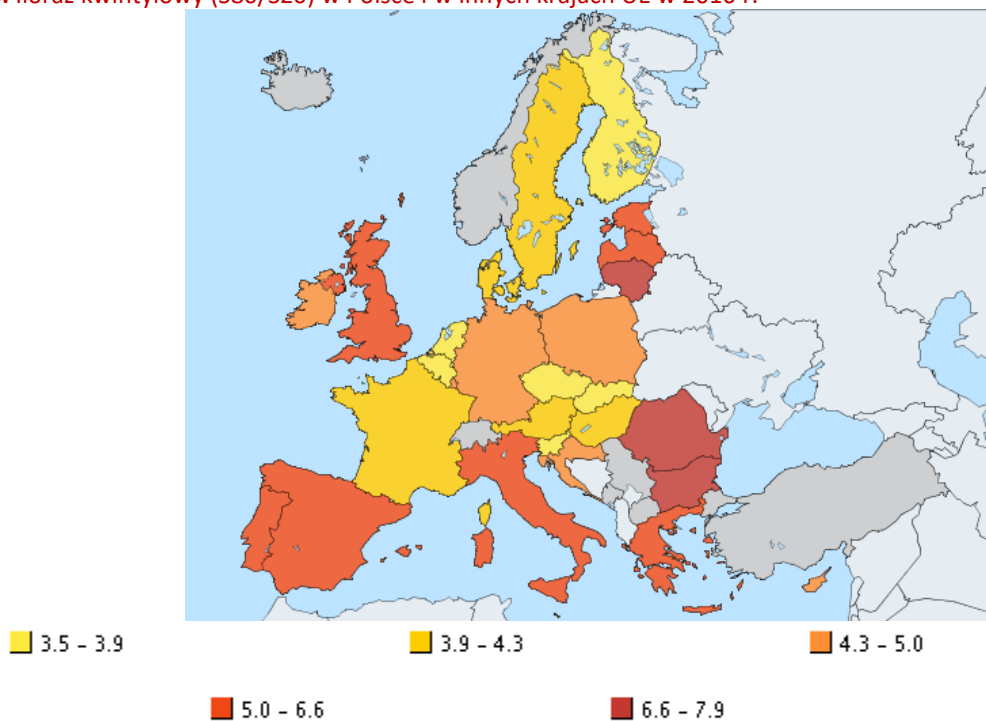
	BE	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV
2016	3,8	7,9	3,5	4,1	4,6	5,6	4,4	6,6	6,6	4,3	5,0	6,3	4,9	6,2
Zmiana 2016-2008	-7,3	21,5	~	b.d.	~	10,0	~	11,9	17,9	~	b.d.	21,2	14,0	-15,1
	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK
2016	7,1	5,0	4,3	4,2	3,9	4,1	4,8	5,9	7,2	3,6	3,6	3,6	4,3	5,1
Zmiana 2016-2008	16,4	22,0	19,4	~	~	~	-5,9	~	~	5,9	5,9	-5,3	22,9	-8,9

Uwagi: Brak danych dla Chorwacji dla 2008 roku. Z uwagi na zmiany metodologiczne wykluczone są porównania między 2008 i 2016 rokiem dla Danii, zaś dla Estonii zmiana dotyczy lat 2008-2013. Zmiany metodologiczne, które mogą wpływać na skalę zmian, odnotowano również w UK. „~” oznacza sytuację, w której zmiana nie jest istotna. W SPPM przyjęto, że zmianą istotną dla tego wskaźnika jest zmiana przekraczająca progi istotności statystycznej obliczone przez EUROSTAT.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych EU-SILC opublikowanych przez EUROSTAT (ilc_di11, dane pobrane 14 lutego 2018 roku) i na podstawie SPPM 2017.

W 2016 roku wskaźnik ten w poszczególnych państwach UE wahał się między 3,5 a 7,9. Najlepsze wyniki odnotowano w takich krajach jak Czechy, Finlandia, Słowacja, Słowenia, Belgia i Holandia, gdzie iloraz ten był w 2016 roku niższy niż 4. Najgorszą sytuację obserwowano natomiast w Bułgarii, Rumunii i na Litwie, gdzie wskaźnik przekroczył 7. W porównaniu do 2008 roku, w większości krajów UE iloraz kwintylowy kształtował się na zbliżonym poziomie lub niewiele wzrósł. Nierówności udało się zmniejszyć w wyraźny sposób Łotwie, a w mniejszym stopniu również Wielkiej Brytanii, Belgii, Polsce i Finlandii. W czterech krajach – Szwecja, Luksemburg, Bułgaria i Włochy – nastąpił wzrost nierówności dochodowych mierzonych przez wskaźnik S80/S20 o ponad 20%. Dodatkowo w trzech krajach – Węgry, Hiszpania i Litwa – wzrost ten przekroczył 15%. Wzrost ten jest szczególnie niepokojący w przypadku Bułgarii i Litwy, które odnotowały jeden z najwyższych wzrostów przy i tak już jednym z najwyższych w UE poziomie nierówności.

Mapa 5. Iloraz kwintylowy (S80/S20) w Polsce i w innych krajach UE w 2016 r.

Źródło: EUROSTAT (na bazie danych EU-SILC, ilc_di11, pobrane 15 lutego 2018 roku).

Szybkie szacunki (*flash estimates*) AROP i S80/S20

We wrześniu 2017 roku EUROSTAT po raz pierwszy opublikował tzw. „szybkie szacunki” dotyczące ubóstwa i nierówności w UE w odniesieniu do dochodów jakie ludność osiągnęła w 2016 roku.

Szacunki przygotowano w związku ze znacznym opóźnieniem w publikacji danych EU-SILC. Jak już wcześniej wskazywano, dane o dochodach w 2016 roku, które były badane w badaniu EU-SILC przeprowadzonym w 2017 roku, będą opublikowane dopiero jesienią 2018 roku. Dzięki szybkim szacunkom trend w kształtowaniu się dochodów ludności jest więc znany o około rok wcześniej, co może umożliwić szybsze zareagowanie decydentów na zachodzące zmiany.

Tabela 12. Szybkie szacunki zmian we wskaźniku zagrożenia ubóstwem relatywnym (AROP), ilorazie kwintylowym (S80/S20) i w wybranych decylach dochodowych w Polsce i w innych krajach Unii Europejskiej w odniesieniu do dochodów uzyskanych w 2016 roku w porównaniu do 2015 roku

	AROP	S80/S20	D1	D3	Mediana	D7	D9
BE	x	[0,0,3]	~	x	[0,2]	x	[0,2]
BG	~	~	>5	>5	>5	>5	>5
CZ	~	~	>5	[2,5]	[2,5]	>5	x
DK	~	~	~	~	~	~	~
DE	[-1,0]	x	x	[0,2]	~	~	~
EE	~	~	>5	>5	>5	>5	>5
IE	~	[-0,6,-0,3[	>5	>5	x	>5	[2,5]
EL	~	~	[2,5]	x	~	x	x
ES	~	~	x	[2,5]	[2,5]	[2,5]	[2,5]
FR	~	~	~	~	[0,2]	[0,2]	~
HR	~	~	~	[2,5]	[2,5]	[2,5]	[2,5]
IT	~	~	[2,5]	[0,2]	[0,2]	[0,2]	~
CY	x	~	~	~	~	~	~
LV	~	~	[2,5]	[2,5]	[2,5]	[2,5]	[2,5]
LT	x	~	>5	>5	>5	>5	>5
LU	~	~	~	~	~	~	~
HU	~	~	>5	>5	>5	>5	>5
MT	~	~	[0,2]	~	~	~	~
NL	~	~	[0,2]	[2,5]	[2,5]	[2,5]	[2,5]
AT	~	~	~	[2,5]	[2,5]	[2,5]	x
PL	<-2	<-0,6	>5	>5	>5	>5	>5
PT	[-1,0]	~	>5	[2,5]	[2,5]	[2,5]	[2,5]
RO	[0,1]	~	~	>5	>5	>5	>5
SI	[-1,0]	~	[2,5]	x	[0,2]	x	x
SK	~	~	x	x	[2,5]	x	x
FI	~	~	~	[0,2]	[0,2]	[0,2]	~
SE	x	x	x	x	[2,5]	[2,5]	[0,2]
UK	[-1,0]	~	~	[2,5]	[0,2]	[0,2]	[0,2]

Uwagi: Zmiany w decylach przedstawiono w ujęciu realnym, tj. po uwzględnieniu inflacji mierzonej wskaźnikiem HICP. „~” oznacza zmianę nieistotną statystycznie. „x” oznacza mało wiarygodne szacunki. Kolorem czerwonym oznaczono niekorzystne zmiany, pozostałe zmiany mają charakter pozytywny, przy czym kolorem żółtym wskazano zmiany pozytywne o największym zakresie.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie publikacji EUROSTAT.

Szybkie szacunki dotyczą dwóch wskaźników – zagrożenia ubóstwem relatywnym (AROP) oraz ilorazu kwintylowego (S80/S20). Uzupełniająco przedstawiane są również szacunki dla decyli dochodu ekwiwalentnego (D1, D3, mediana, D7 i D9), które są bardziej wrażliwe na zmiany w ujęciu rok do roku i co jednocześnie daje lepszy ogłęd sytuacji w całym rozkładzie dochodów ludności. W większości krajów, w tym w Polsce, prognoza opiera się na mikrosymulacjach z wykorzystaniem modelu EUROMOD, a w pozostałych krajach zastosowano modele szeregów czasowych. Wyjątkiem jest Dania i Holandia, w której szacunki dokonywane są w oparciu o krajowe dane i modele. Szybkie szacunki wskazują jedynie kierunek i skalę zmiany, ale nie podają konkretnych wartości, określają jedynie przedział, zgodnie z wypracowanymi przez EUROSTAT ramami. Co bardzo ważne, szybkie szacunki uwzględniają również ocenę istotności statystycznej zmian.

Szacunki pozwalają przypuszczać, że w większości krajów nastąpi poprawa we wszystkich analizowanych fragmentach rozkładu dochodu ekwiwalentnego. Jak wskazuje EUROSTAT, zmianom takim sprzyja poprawa sytuacji na rynku pracy objawiająca się wzrostem zatrudnienia i rosnącymi płacami. Jednocześnie jednak w wielu krajach wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym i iloraz kwintylowy nie zmieniają się w sposób znaczący. W dwóch przypadkach prognozowane jest niewielkie pogorszenie się tych wskaźników – w przypadku ilorazu kwintylowego w Belgii i w przypadku AROP w Rumunii.

Szybkie szacunki zawierają też szczególnie dobre prognozy dla Polski. Zgodnie z obliczeniami EUROSTAT, spadek wskaźnika zagrożenia ubóstwem relatywnym w Polsce będzie największy w całej Unii Europejskiej i przekroczy on 2 pkt. proc. Spadnie również iloraz kwintylowy, a we wszystkich analizowanych decylach nastąpi wzrost dochodów o ponad 5%. EUROSTAT łączy tę dobrą sytuację w Polsce z wprowadzeniem świadczenia wychowawczego. Zastrzega również z tego powodu, że w szacunkach założono, że świadczenie faktycznie będzie wykorzystane przez wszystkie uprawnione osoby, więc ostateczne wyniki mogą być z tego powodu nieco inne.

Wskaźnik Giniego

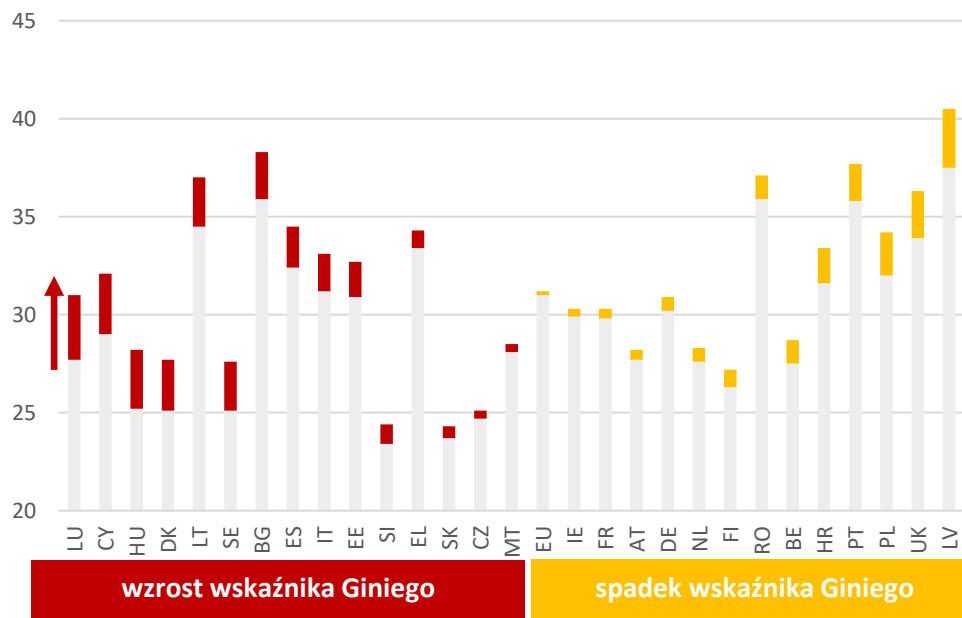
Jednym z popularniejszych wskaźników mierzących nierówności dochodowe jest wskaźnik Giniego.

Wskaźnik Giniego, współczynnik Giniego (Gini coefficient) to jedna z miar koncentracji rozkładu stosowanych w statystyce. Przyjmuje wartości z przedziału od 0 do 1. Czasami, dla większej czytelności, przedstawia się je jako wartości z przedziału od 0 do 100. Im wyższy wskaźnik, tym większe nierówności rozkładu. Jeżeli wskaźnik zastosuje się do analizy dochodów ludności, to może on być zdefiniowany jako stosunek skumulowanych udziałów ludności uporządkowanej według poziomu dochodu, do skumulowanego udziału dochodu otrzymywanego przez tę populację. Wartość wskaźnika równą 0 należy interpretować w taki sposób, że wszyscy ludzie uzyskują dochody o takiej samej wysokości. Gdy wartość współczynnika Giniego osiąga wartość 1, oznacza to z kolei, że w rękach jednej osoby koncentruje się cały dochód w danym kraju.

W 2016 roku wskaźnik Giniego ukształtował się w Polsce na poziomie 29,8 i był już trzeci rok z rzędu niższy od średniej UE, którą w 2016 roku szacuje się na poziomie 30,8. Sytuacja w poszczególnych krajach UE różni się jednak znacząco. Najlepsze wyniki odnotowano w takich krajach jak Czechy, Słowacja, Słowenia i Finlandia, gdzie wskaźnik Giniego był w 2016 roku niższy niż 26. Najgorszą sytuację obserwowano natomiast w Bułgarii i na Litwie, gdzie wskaźnik wyniósł odpowiednio 38,3 i 37,0.

W porównaniu do 2008 roku, w większości krajów UE wskaźnik Giniego kształtował się na zbliżonym poziomie. Nierówności istotnie udało się zmniejszyć Łotwie, Wielkiej Brytanii i Polsce, zaś w 8 krajach – Szwecja, Luksemburg, Cypr, Węgry, Dania, Litwa, Bułgaria, Hiszpania – nastąpił wzrost nierówności o co najmniej 2 pkt.

Wykres 5. Wskaźnik Giniego w Polsce i innych krajach UE w 2016 roku w porównaniu do 2008 roku (w %)

Uwagi: Kraje uszeregowano według skali zmian we wskaźniku Giniego między 2008 a 2016 rokiem. W przypadku Chorwacji zmiana dotyczy 2010 roku. Kolor czerwony oznacza wzrost, a kolor pomarańczowy spadek wskaźnika między 2008 a 2016 rokiem.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych EU-SILC opublikowanych przez EUROSTAT (ilc_di12, dane pobrane 26 marca 2018 roku).

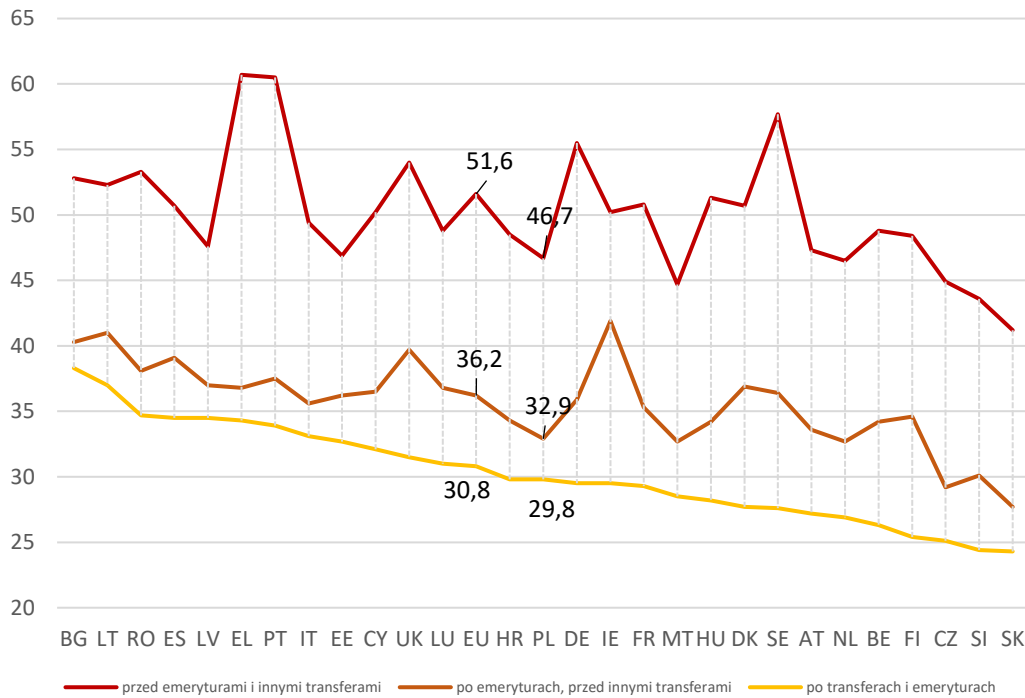
Podobnie jak w przypadku wskaźnika zagrożenia ubóstwem relatywnym, można przeanalizować wpływ transferów emerytalnych i innych świadczeń, na nierówności.

W największym stopniu transfery (zarówno emerytalne, jak i pozostałe) zmniejszają nierówności w Szwecji. Gdyby nie te transfery wskaźnik Giniego wynosiłby w 2016 roku aż 57,7, a po transferach kształtuje się na poziomie 27,6. Duży wpływ jest też widoczny w takich krajach jak Portugalia, Grecja czy Niemcy (różnica przekracza 26). Na drugim krańcu znalazły się natomiast takie kraje jak Bułgaria oraz kraje nadbałtyckie (Litwa, Łotwa, Estonia), gdzie niwelowanie nierówności przez transfery pozwala zmniejszyć wskaźnik Giniego o mniej niż 16. Przeciętnie w UE natomiast wpływ systemu transferów społecznych na zmniejszenie tego wskaźnika wynosi około 20,8.

W Polsce wskaźnik Giniego przed transferami w 2016 roku wyniósłby 46,7, a więc znacznie poniżej średniej UE. Uwzględnienie transferów pozwala natomiast obniżyć tę miarę do poziomu 29,8, również poniżej średniej UE, choć wpływ transferów na obniżenie nierówności jest w Polsce mniejszy niż przeciętnie w UE (różnica na poziomie 16,9).

Charakterystyczne jest również to, że we wszystkich krajach poza Irlandią, to transfery emerytalne grają kluczową rolę w zmniejszaniu dysproporcji dochodowych. Relatywnie duże znaczenie transferów innych niż emerytalne można odnotować również w krajach skandynawskich (Danii, Finlandii i Szwecji), a także w Wielkiej Brytanii i Belgii.

Wykres 6. Wskaźnik Giniego w zależności od uwzględnionych transferów w Polsce i innych krajach UE w 2016 roku

Uwagi: Kraje uszeregowano malejąco według wskaźnika Giniego po emeryturach i transferach. Etykietami oznaczono wartości dla średniej UE i dla Polski.
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych EU-SILC opublikowanych przez EUROSTAT (ilc_di12, ilc_di12b i ilc_di12c, dane pobrane 27 marca 2018 roku).

Podsumowanie

W poniższej tabeli zestawiono wartości wszystkich analizowanych wskaźników SPPM z 2016 roku. W tabeli przypisano także krajom liczby od 1 do 28 odpowiadające rankingowi danego kraju w oparciu o każdy ze wskaźników.

Tabela 13. Zestawienie i rankingi krajów według wartości z 2016 roku analizowanych wskaźników

	Wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym (AROP)		Wskaźnik pogłębionej deprivacji materialnej (SMD)		Wskaźnik bardzo niskiej intensywności pracy (VLWI)		Wskaźnik zagrożenia ubóstwem lub wykluczeniem społecznym (AROPE)		Iloraz kwintylowy (S80/S20)		Suma rankingów (wg AROPE + S80/S20)
	Wartość	Ranking	Wartość	Ranking	Wartość	Ranking	Wartość	Ranking	Wartość	Ranking	
CZ	9,7	1	4,8	11	6,7	5	13,3	1	3,5	1	2
FI	11,6	2	2,2	3	11,4	21	16,6	2	3,6	4	6
NL	12,7	4	2,6	5	9,7	16	16,7	3	3,9	6	9
SK	12,7	5	8,2	18	6,5	3	18,1	6	3,6	3	9
DK	11,9	3	2,6	4	10,6	18	16,7	4	4,1	7	11
SI	13,9	7	5,4	13	7,4	8	18,4	9	3,6	2	11
AT	14,1	8	3,0	6	8,1	9	18,0	5	4,1	8	13
FR	13,6	6	4,4	8	8,4	12	18,2	7	4,3	10	17
BE	15,5	10	5,5	14	14,6	25	20,7	13	3,8	5	18
SE	16,2	13	0,8	1	8,5	13	18,3	8	4,3	12	20
MT	16,5	16	4,4	9	7,3	7	20,1	12	4,2	9	21
DE	16,5	14	3,7	7	9,6	15	19,7	10	4,6	14	24
LU	16,5	15	1,6	2	6,6	4	19,8	11	5,0	18	29
PL	17,3	18	6,7	17	6,4	2	21,9	14	4,8	15	29
IE	16,6	17	6,5	16	18,2	28	24,2	16	4,4	13	29
HU	14,5	9	16,2	25	8,2	10	26,3	19	4,3	11	30
UK	15,9	11	5,2	12	11,3	20	22,2	15	5,1	19	34
CY	16,1	12	13,6	24	10,6	19	27,7	20	4,9	16	36
EE	21,7	23	4,7	10	5,8	1	24,4	17	5,6	20	37
PT	19,0	19	8,4	19	9,1	14	25,1	18	5,9	21	39
HR	19,5	20	12,5	21	13,0	24	27,9	22	5,0	17	39
LV	21,8	24	12,8	22	7,2	6	28,5	23	6,2	22	45
ES	22,3	26	5,8	15	14,9	26	27,9	21	6,6	25	46
IT	20,6	21	12,1	20	12,8	23	30,0	24	6,3	23	47
EL	21,2	22	22,4	26	17,2	27	35,6	26	6,6	24	50
LT	21,9	25	13,5	23	10,2	17	30,1	25	7,1	26	51
RO	25,3	28	23,8	27	8,2	11	38,8	27	7,2	27	54
BG	22,9	27	31,9	28	11,9	22	40,4	28	7,9	28	56

Uwagi: Kraje uszeregowano rosnąco według sumy rankingów.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych EU-SILC opublikowanych przez EUROSTAT (przedstawionych w opracowaniu) i na podstawie SPPM 2017.

Dodatkowo, pomocniczo, dokonano prostego sumowania rankingów ze wskaźnika zagrożenia ubóstwem lub wykluczeniem społecznym (AROPE) oraz ilorazu kwintylowego (S80/S20)⁵, aby w uproszczony sposób ocenić jak, w oparciu o wszystkie analizowane wymiary, kształtowała się sytuacja materialna mieszkańców poszczególnych państw Unii Europejskiej.

Dość oczywistym wnioskiem płynącym z analizy tej tabeli jest bardzo duże zróżnicowanie sytuacji w państwach członkowskich. Charakterystyczne jest również to, że w niektórych krajach ranking jest bardzo zbliżony niezależnie od tego, jaki wskaźnik weźmiemy pod uwagę. Przykładem takiego kraju, który osiąga podobne, dobre miejsca w rankingach, jest Austria. Z kolei Grecja, Włochy czy Bułgaria to przykłady krajów, które zajmują jedno z ostatnich miejsc w rankingach we wszystkich analizowanych wymiarach.

W niektórych krajach zróżnicowanie rankingu w zależności od wskaźnika jest bardzo duże – Estonia czy Belgia w jednym wymiarze zajmują początkowe miejsca rankingu, a w innych – końcowe. Niektóre kraje, mimo zajmowania czołówki sumarycznego rankingu, a więc mimo ogólnie dobrej sytuacji, borykają się z pewnymi specyficznymi problemami - w Finlandii, Holandii i Danii takim problemem jest dość częste występowanie bardzo niskiej intensywności pracy, zaś w Czechach, Słowacji czy Słowenii – relatywnie wysokie wskaźniki pogłębionej deprivacji materialnej.

Łączna analiza wszystkich wskaźników wskazuje, że w 2016 roku najmniej korzystne warunki odnotowano w Bułgarii i Rumunii, Litwie i Łotwie oraz na południu Europy (Grecja, Włochy, Hiszpania), zaś najlepsze – u południowych sąsiadów Polski (Czechy, Słowacja), a także w Austrii i Słowenii oraz w krajach położonych bardziej na północy – Finlandii, Holandii, Danii.

Polska w rankingu czterech z pięciu analizowanych wskaźników plasowała się na środku stawki (miejsca 14-18), a jedynie w przypadku wskaźnika bardzo niskiej intensywności pracy odnotowała bardzo dobre, drugie miejsce w rankingu.

Analizując łącznie wszystkie omawiane wskaźniki można również zauważyć, że sytuacja społeczna w UE w ostatnich latach stopniowo się poprawia, ale wciąż w niektórych krajach i w niektórych obszarach nie powróciła ona do poziomu z 2008 roku. W poniższej tabeli zestawiono w jaki sposób zmieniały się analizowane wskaźniki między 2008 a 2016 rokiem.

Tylko w przypadku jednego spośród pięciu analizowanych wskaźników sytuacja w ciągu 9 ostatnich lat poprawiła się w większej liczbie krajów niż się pogorszyła. Chodzi o wskaźnik pogłębionej deprivacji materialnej (SMD), który istotnie wzrósł tylko w 6 krajach w analizowanym okresie, a spadek w tym czasie w aż 10. Najgorszą sytuację odnotowano natomiast jeżeli chodzi o wskaźnik bardzo niskiej intensywności pracy (VLWI), który istotnie wzrósł aż w 16 krajach, a istotny spadek odnotowano zaledwie w 3 krajach. Również iloraz kwintylowy (S80/S20) wzrósł istotnie w 12 krajach, a spadek wyraźny odnotowano jedynie w 5 krajach.

Biorąc pod uwagę sytuację w poszczególnych krajach, warto zauważyć, że w dwóch z nich – we Włoszech i w Grecji – we wszystkich analizowanych wskaźnikach odnotowano istotne pogorszenie sytuacji. W kolejnych czterech - Szwecji, Luksemburgu, Cyprze i Grecji – cztery z analizowanych wskaźników istotnie pogorszyły się, a jeden z nich pozostał stabilny. Z drugiej strony zaledwie 3 kraje zdołały istotnie poprawić co najmniej 3 wskaźniki – była to Polska, Łotwa i Finlandia. W dwóch krajach – we Francji i na Malcie – sytuacja we wszystkich analizowanych wymiarach nie zmieniła się w sposób istotny.

Łącznie w połowie analizowanych krajów (tj. w 15 na 26 krajów, z wyłączeniem Danii i Chorwacji ze względu na braki danych) nie odnotowano ani jednej istotnej poprawy wskaźnika, natomiast tylko w 7 krajach nie odnotowano żadnego istotnego pogorszenia wskaźnika.

---

⁵ Dokonano sumowania tylko tych dwóch wskaźników, gdyż z konstrukcji wskaźnika AROPE wynika, że łączy on informacje ze wskaźników AROP, SMD oraz VLWI. Sumowanie ma charakter pomocniczy.

Tabela 14. Zestawienie zmian w analizowanych wskaźnikach między 2008 a 2016 rokiem

	Wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym (AROP, w pkt. proc.)	Wskaźnik pogłębionej deprivacji materialnej (SMD, w pkt. proc.)	Wskaźnik bardzo niskiej intensywności pracy (VLWI, w pkt. proc.)	Wskaźnik zagrożenia ubóstwem lub wykluczeniem społecznym (AROPE, w pkt. proc.)	Iloraz kwintylowy (S80/S20, w %)
PL	~	-11,0	-1,6	-8,6	-5,9
LV	-4,1	-6,5	1,8	-5,7	-15,1
FI	-2,0	-1,3	3,9	~	-5,3
CZ	~	-2,0	~	-2,0	~
AT	~	-2,9	~	-2,6	~
RO	~	-8,9	~	-5,4	~
UK	-2,8	~	~	~	-8,9
DE	1,3	-1,8	-2,1	~	~
HU	2,1	-1,7	-3,8	~	19,4
SK	1,8	-3,6	1,3	-2,5	5,9
BE	~	~	2,9	~	-7,3
SI	1,6	-1,3	~	~	5,9
FR	~	~	~	~	~
MT	~	~	~	~	~
IE	~	~	4,5	~	~
PT	~	~	2,8	~	~
LT	~	~	4,1	~	16,4
NL	2,2	1,1	~	~	~
BG	~	~	3,8	3,2	21,5
EE	~	2,7	3,1	~	10,0
EL	~	11,2	9,7	7,5	11,9
CY	~	4,5	6,1	4,4	14,0
LU	3,1	~	1,9	4,3	22,0
SE	4,0	~	3,0	3,4	22,9
ES	2,5	2,2	8,3	4,1	17,9
IT	1,7	4,6	2,4	4,5	21,2
DK	b.d.	~	2,1	b.d.	b.d.
HR	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.

Uwagi: „~” oznacza sytuację, w której zmiana nie jest istotna. Kraje uszeregowano według liczby wskaźników, które między 2008 a 2016 rokiem poprawiły się, pozostały stabilne i wreszcie pogorszyły się.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych EU-SILC opublikowanych przez EUROSTAT (przedstawionych w opracowaniu) i na podstawie SPPM 2017.

Przeprowadzone w opracowaniu analizy wybranych wskaźników SPPM pozwalają na wyciągnięcie następujących wniosków w odniesieniu do Polski:

- W Polsce między 2008 a 2016 rokiem **ubóstwo relatywne** utrzymywało się na podobnym poziomie około 16-17%, a jednocześnie istotnie wzrosła granica ubóstwa. Jeszcze w 2008 roku granica ledwie przekraczała w Polsce 4 tys.

PPS, a w 2016 roku wynosiła już 6,5 tys. PPS. Nominalnie granica ubóstwa w Polsce wzrosła więc o około 60%, a realnie – około 36%. Wzrost ten był największy w całej Unii Europejskiej. Wzrost granicy ubóstwa któremu towarzyszy stabilna stopa ubóstwa oznacza, że dochody w Polsce rosną, co prowadzi do wzrostu mediany dochodów, a dochody biedniejszych grup rosną w podobnym tempie jak dochody pozostałych.

- Dobrze ten proces pokazuje **wskaźnik zagrożenia ubóstwem zakotwiczony w czasie w 2008 roku**. Zakotwiczenie wskaźnika przeciętnie w UE nie oznacza istotnej zmiany skali ubóstwa, ale w kilku krajach skala ubóstwa przy takim ujęciu wyraźnie rośnie, a w 17 krajach utrzymanie stałej granicy ubóstwa wiąże się ze spadkiem skali ubóstwa, co odzwierciedla poprawiającą się sytuację w zakresie dochodów w gospodarstwach domowych. Najsilniejszy spadek odnotowano jednak w Polsce i wyniósł on aż 8,1 pkt. proc. Tym samym wartość wskaźnika w Polsce spadła z poziomu przeciętnego na tle UE, tj. ok. 16% w 2008 roku, do poziomu 8,8% w 2016 roku, a więc jednego z trzech najniższych w UE poziomów. Warto pamiętać jednak, że mimo tej znaczącej poprawy, wciąż granica ubóstwa w Polsce, a co za tym idzie również poziom dochodów, jest istotnie niższy niż w wielu krajach UE.
- Przeciętnie w UE wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym wyniósłby w 2016 roku nie 17,3%, a 44,5%, gdyby nie uwzględniono w dochodach ludności transferów społecznych, w tym emerytur. W Polsce skala redukcji ubóstwa przez te wszystkie transfery jest nieco niższa niż średnia UE i sięga niemal 26 pkt. proc. W Polsce wiodącą rolę w redukcji ubóstwa pełnią emerytury (78%).
- Według danych EU-SILC z 2016 roku, wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym wśród pracujących wyniósł 10,8% w Polsce przy średniej UE szacowanej na poziomie 9,6%. Duże ryzyko ubóstwa dotyczy przede wszystkim pracy w innych niż praca najemna formach. Przeciętnie w UE wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym pracujących w innych formach niż praca najemna wyniósł w 2016 roku 22,8%. W Polsce co czwarta osoba pracująca inaczej niż najemnie była zagrożona ubóstwem relatywnym. Z kolei jeżeli chodzi o pracowników najemnych, to przeciętnie w UE 7,4% pracujących najemnie było zagrożonych ubóstwem relatywnym, a w Polsce wskaźnik ten kształtował się na nieco niższym poziomie (7,0%). W Polsce relatywnie wysokie wskaźniki dla innych form zatrudnienia wynikają prawdopodobnie przede wszystkim z dużej roli samozatrudnienia w rolnictwie.
- W Polsce odnotowano najsilniejszą w całej UE poprawę w zakresie warunków życia ludności, gdyż w ciągu analizowanych 9 lat **wskaźnik pogłębionej deprivacji materialnej** zmalał aż o 11 pkt. proc. W 2016 roku w Polsce problem pogłębionej deprivacji materialnej dotyczył 6,7% populacji, podczas gdy przeciętnie w UE – 7,5%.
- Kluczowe znaczenie dla spadku poziomu pogłębionej deprivacji materialnej w Polsce miały składowe opisujące możliwość sfinansowania tygodniowego wyjazdu raz w roku. To najczęściej niezaspokojana ze względów finansowych potrzeba w Polsce i to jej wartość najbardziej zmieniła się w analizowanym okresie. Jeszcze w 2008 roku bowiem niemal dwie na trzy osoby (63,3%) nie mogły sobie na taki wyjazd pozwolić, podczas gdy w 2016 roku 41,2% wskazywało, że nie jest to możliwe. Odsetek osób, które nie mogły zaspokoić tej potrzeby zmalał więc w Polsce w ciągu 9 lat o ponad 22 pkt. proc.
- W Polsce problem **bardzo niskiej intensywności pracy** jest nieco mniej istotny niż przeciętnie w UE – dotyka on 6,4% populacji Polski, podczas gdy średnio w UE co dziesiąta osoba mieszkała w gospodarstwach domowych o takich charakterystykach. Choć ostatnie lata wiążą się z pewną poprawą ogólnej sytuacji gospodarczej i społecznej w wielu krajach, to w porównaniu z 2008 rokiem sytuacja w zakresie intensywności pracy poprawiła się istotnie zaledwie w trzech przypadkach. Największy spadek odnosi się do Węgier (3,8 pkt. proc.), znaczące spadki odnotowano też w Niemczech i w Polsce. Aż w 16 krajach odnotowano natomiast istotny wzrost tego odsetka. Interpretując te wyniki warto pamiętać o wykluczeniu z analizy w tym wskaźniku aktywności zawodowej studentów oraz osób w wieku 60 lat i więcej, która w przypadku Polski stanowi wyzwanie.
- Polska już w 2013 r. osiągnęła cel Europy 2020, który zakładał zmniejszenie liczby osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym o 1,5 mln osób. W 2016 r. osób **zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym** w Polsce było 8,2 mln i liczba ta była niższa niż w 2008 r. o prawie 3,3 mln osób.
- Wskaźnik zagrożenia ubóstwem lub wykluczeniem społecznym w Polsce w 2016 r. ukształtował się na poziomie 21,9% i był po raz drugi niższy od średniej UE (23,5%). W porównaniu z 2008 rokiem wskaźnik zmalał o 8,6 pkt. proc. i był to największy spadek spośród wszystkich krajów UE.

- W 2016 r. **kumulowanie się zagrożeń** w zakresie wykluczenia społecznego (rozumiane jako współwystępowanie co najmniej dwóch form wykluczenia społecznego) dotyczyło około 26,5% osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym w Polsce, podczas gdy średnio w UE – niemal co trzeciej osoby. W ciągu analizowanych 9 lat w UE wskaźnik ten wzrósł, a w Polsce udało się go nieco zmniejszyć.
- W 2016 r., podobnie jak w 2008 r., około 5-6% populacji Polski znajdowało się natomiast w sytuacji współwystępowania wszystkich trzech form wykluczenia społecznego. W ujęciu bezwzględnym w 2016 r. dotyczy to około 436 tys. Polaków. Również przeciętnie w UE w 2008 r. około 6% mieszkańców UE musiało się mierzyć z podobnymi wyzwaniem, ale już w 2016 r. było to 7,1%. Jednym ze skutków kryzysu gospodarczego obserwowanym na poziomie UE było więc to, że wzrósł odsetek osób o najbardziej uciążliwej sytuacji.
- Nierówności dochodowe mierzone przez **iloraz kwintylowy** (S80/S20) w Polsce w 2016 roku kształtowały się na poziomie niższym od średniej UE (odpowiednio 4,8 i 5,2). W porównaniu do sytuacji w 2008 roku, relacja między dochodami najbogatszych i najbiedniejszych w Polsce spadła (z poziomu 5,1, tj. o 5,9%), podczas gdy średnio w UE nieco wzrosła.
- W 2016 roku **wskaźnik Giniego** ukształtował się w Polsce na poziomie 29,8 i był już trzeci rok z rzędu niższy od średniej UE, którą w 2016 roku szacuje się na poziomie 30,8. W porównaniu do 2008 roku, w większości krajów UE wskaźnik Giniego kształtował się na zbliżonym poziomie. Nierówności istotnie udało się zmniejszyć Łotwie, Wielkiej Brytanii i Polsce, zaś w 8 krajach nastąpił wzrost nierówności o co najmniej 2 pkt.
- Przeciętnie w UE wpływ systemu transferów społecznych na zmniejszenie tego wskaźnika wynosi około 20,8. W Polsce wskaźnik Giniego przed transferami w 2016 roku wyniósłby 46,7, a więc znacznie poniżej średniej UE. Uwzględnienie transferów pozwala natomiast obniżyć tę miarę do poziomu 29,8, również poniżej średniej UE, choć wpływ transferów na obniżenie nierówności jest w Polsce mniejszy niż przeciętnie w UE (różnica na poziomie 16,9). Charakterystyczne jest również to, że we wszystkich krajach poza Irlandią, to transfery emerytalne (a nie pozostałe transfery socjalne) grają kluczową rolę w zmniejszaniu dysproporcji dochodowych.
- Zgodnie z metodologią badania EU-SILC dane gromadzone w badaniu w danym roku dotyczą dochodów z zeszłego roku. Najbardziej aktualnie dostępne dane z badania przeprowadzonego w 2016 roku informują więc o sytuacji dochodowej i aktywności zawodowej mieszkańców Polski i Europy w 2015 roku. W związku z tym warto podkreślić, że **aktualnie dostępne wskaźniki zagrożenia ubóstwem relatywnym dotyczą sytuacji dochodowej gospodarstw domowych w 2015 roku i dla Polski nie uwzględniają jeszcze efektów wprowadzenia Programu Rodzina 500 Plus**. Można oczekiwać, że dane odnoszące się do 2016 i 2017 roku wskażą na istotną poprawę sytuacji po wprowadzeniu Programu.
- Opublikowane po raz pierwszy we wrześniu 2017 r. **szybkie szacunki** (*flash estimates*) w zakresie wskaźników zagrożenia ubóstwem relatywnym i wskaźnika S80/S20 potwierdzają te dobre prognozy dla Polski. Zgodnie z obliczeniami EUROSTAT, spadek wskaźnika zagrożenia ubóstwem relatywnym w Polsce będzie największy w całej Unii Europejskiej i przekroczy on 2 pkt. proc. Spadnie również iloraz kwintylowy, a we wszystkich analizowanych decylach nastąpi wzrost dochodów o ponad 5%. EUROSTAT łączy tę dobrą sytuację w Polsce z wprowadzeniem świadczenia wychowawczego. Zastrzega również z tego powodu, że w szacunkach założono, że świadczenie faktycznie będzie wykorzystane przez wszystkie uprawnione osoby, więc ostateczne wyniki mogą być z tego powodu nieco inne.

Załącznik 1. Zestawienie analizowanych wskaźników SPPM

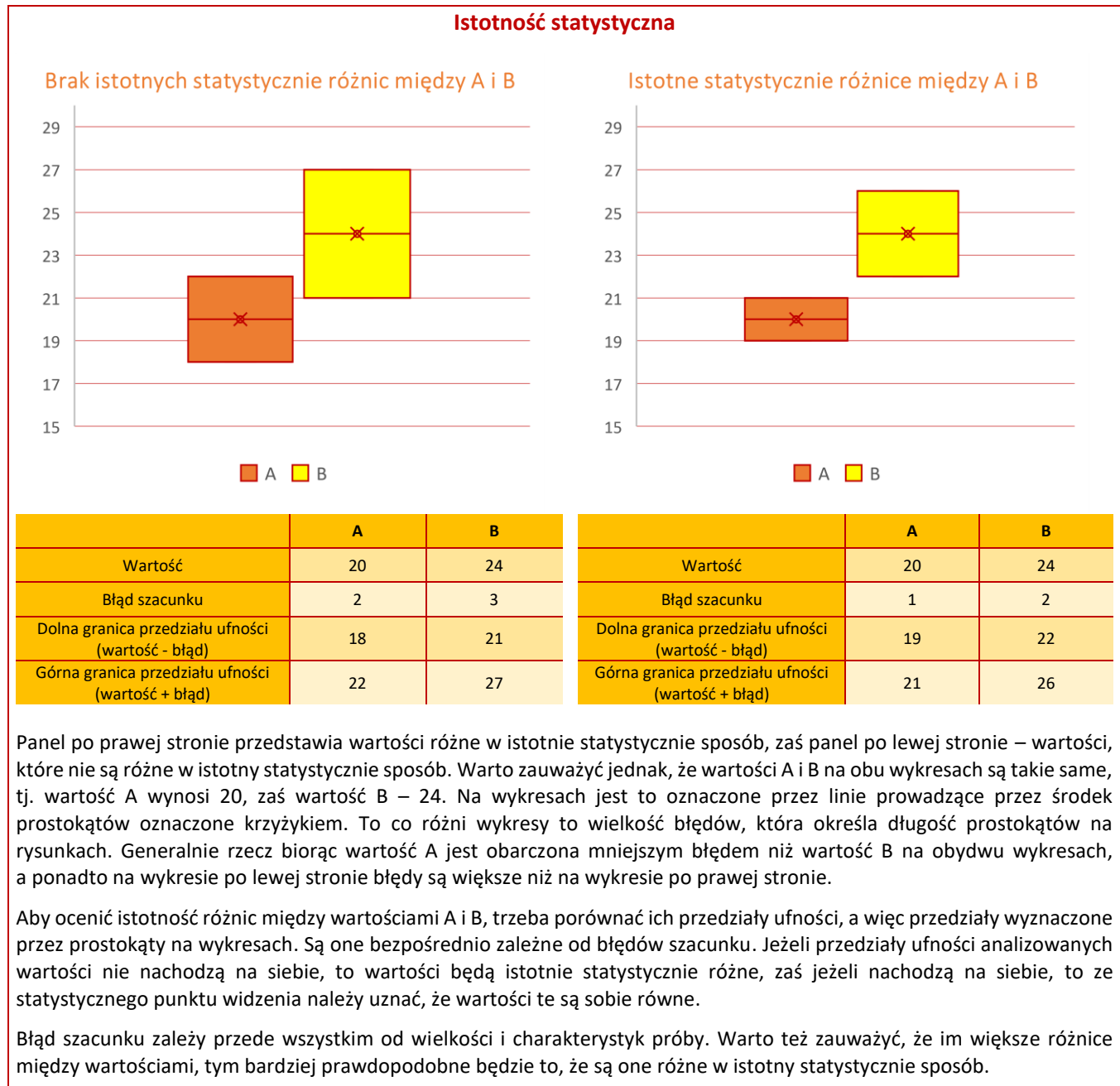
Lp.	Nazwa wskaźnika	Krótką definicja	Jednostka analizy	Populacja odniesienia	Okres odniesienia	Źródło danych
1.	Wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym (AROP)	Wskaźnik pokazuje odsetek osób zamieszkujących w gospodarstwach domowych, w których roczny ekwiwalentny dochód do dyspozycji kształtuje się poniżej progu zagrożenia ubóstwem, który wynosi 60% krajowej mediany rocznych ekwiwalentnych dochodów do dyspozycji.	%	cała populacja	rok poprzedni do roku badania	EU-SILC
2.	Wskaźnik pogłębionej deprivacji materialnej (SMD)	Wskaźnik pokazuje odsetek osób w gospodarstwach domowych deklarujących brak możliwości zaspokojenia ze względów finansowych co najmniej 4 z 9 potrzeb: opłacenia tygodniowego wyjazdu na wypoczynek raz w roku, spożywania mięsa, ryb (lub wegetariańskiego odpowiednika) co drugi dzień, ogrzewania mieszkania odpowiednio do potrzeb, pokrycia niespodziewanego wydatku, terminowego regulowania opłat, posiadania telewizora kolorowego, samochodu, pralki i telefonu (stacjonarnego lub komórkowego).	%	cała populacja	rok badania	EU-SILC
3.	Wskaźnik bardzo niskiej intensywności pracy (VLWI)	Wskaźnik pokazuje odsetek osób w wieku 0–59 lat mieszkających w gospodarstwach domowych o bardzo niskiej intensywności pracy, tzn. takich, w których osoby zdolne do pracy w minionym roku przepracowały mniej niż 20% ich całkowitego potencjału pracy.	%	0-59 lat	rok poprzedni do roku badania	EU-SILC
4.	Wskaźnik zagrożenia ubóstwem lub wykluczeniem społecznym (AROPE)	Zagrożona ubóstwem lub wykluczeniem społecznym będzie osoba, która mieszka w gospodarstwie domowym doświadczającym przynajmniej jednej z trzech form zagrożenia: ubóstwa relatywnego, pogłębionej deprivacji materialnej lub bardzo niskiej intensywności pracy. Wskaźnik pokazuje odsetek takich osób, przy czym wskaźnik wlicza takie osoby tylko raz niezależnie od liczby doświadczanych form ubóstwa czy wykluczenia.	%	0-59 lat + cała populacja	rok badania + rok poprzedni do roku badania	EU-SILC
5.	Iloraz kwintylowy (S80/S20)	Wskaźnik pokazuje relację między łącznym dochodem osiąganym przez 20% populacji z najwyższymi dochodami (najwyższy kwintyl) a łącznym dochodem osiąganym przez 20% populacji z najniższymi dochodami (najniższy kwintyl).	brak	cała populacja	rok poprzedni do roku badania	EU-SILC

Źródło: Opracowanie własne.

Załącznik 2. Metodologia oceny istotności zmian SPPM

Interpretując zmiany i różnice w danych uzyskanych z badań reprezentacyjnych, a więc realizowanych na próbie, a nie na całej populacji, trzeba brać pod uwagę to, że badanie może charakteryzować się różną precyzją wyników w zależności od wskaźnika i analizowanej populacji. W takiej sytuacji niewielkie różnice między dwiema wartościami uzyskanymi w badaniu między populacjami albo między kolejnymi latami mogą być wynikiem błędu szacunku. Zmiana istotna statystycznie (*statistically significant*) to będzie taka zmiana, co do której upewniliśmy się metodami statystycznymi, że nie wynika z błędu szacunku. To oznacza jednocześnie, że jeżeli test nie wykaże istotnych statystycznie różnic, to nawet jeżeli dwie analizowane wartości są różne, to pod względem statystycznym należy je traktować jako równe sobie.

Poniżej przedstawiono w uproszczony graficzny sposób na czym polega idea analizowania istotności statystycznej.

Nawet jednak jeżeli różnice nie wynikają z błędu szacunku, to wciąż dla praktyków odpowiedzialnych za politykę społeczną priorytetowe znaczenie będą miały te sytuacje, w których nastąpiła wyraźna zmiana, taka, która stanowi istotne odchylenie od trendu. Innymi słowy w analizie tego typu wskaźników zbyt małym różnicom nie chcemy przypisywać dużego znaczenia. Z tego względu w SPPM wykorzystywany jest dodatkowy wymiar oceny merytorycznej (*substantive significance*).

W poniższej tabeli zestawiono jakie granice przyjęto w SPPM w analizie wskaźników wykorzystanych w niniejszym opracowaniu.

Lp.	Nazwa wskaźnika	Granica istotności statystycznej (<i>statistical significance</i>) dla zmiany wskaźników między 2016 a 2008 rokiem	Granica istotności merytorycznej (<i>substantive significance</i>) dla zmiany wskaźników między 2016 a 2008 rokiem
1.	Wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym (AROP)	zgodnie z szacunkami EUROSTAT	co najmniej +/- 1 pkt. proc.
2.	Wskaźnik pogłębionej deprivacji materialnej (SMD)	zgodnie z szacunkami EUROSTAT	co najmniej +/- 1 pkt. proc.
3.	Wskaźnik bardzo niskiej intensywności pracy (VLWI)	zgodnie z szacunkami EUROSTAT	co najmniej +/- 1 pkt. proc.
4.	Wskaźnik zagrożenia ubóstwem lub wykluczeniem społecznym (AROPE)	zgodnie z szacunkami EUROSTAT	co najmniej +/- 1 pkt. proc.
5.	Iloraz kwintylowy (S80/S20)	co najmniej +/- 5 pkt. proc.	Brak

Źródło: Opracowanie własne na podstawie SPPM 2017.

Uwzględnianie oceny istotności statystycznej i merytorycznej zmian w analizach wskaźników ujętych w SPPM stanowi więc o jego ogromnej wartości dodanej w porównaniu z innymi narzędziami monitorującymi, które zwykle pomijają te kwestie.

Warto jednak podkreślić, że metodologia SPPM w tym zakresie jest jeszcze przedmiotem prac. Nie wszystkie wskaźniki mają wypracowane metody obliczania istotności statystycznej, ponadto ocena merytoryczna jest aktualnie oparta na tzw. „regule kciuka”, dla wielu wskaźników opierającej się na tych samych granicach i niebiorącej pod uwagę dotychczasowych trendów w kształtowaniu się wskaźnika i różnej zmienności poszczególnych wskaźników. Metoda ta więc prawdopodobnie będzie w przyszłości zmieniona.